PRZEWODNIK PO EDUKACJI GLOBALNEJ

PORADNIK DLA EDUKATORÓW: JAK ROZUMIEĆ I REALIZOWAĆ EDUKACJĘ GLOBALNĄ

GRUPA ZAGRANICA

PRZEWODNIK PO EDUKACJI GLOBALNEJ

KONCEPCJE I METODOLOGIE EDUKACJI GLOBALNEJ DLA EDUKATORÓW I TWÓRCÓW POLITYKI

Opracowanie: Global Education Week Network,
w porozumieniu z Centrum Północ-Południe Rady Europy

Wydane przez Centrum Północ-Południe Rady Europy – Lizbona 2008
Wydanie I 2008 – wersja zaktualizowana 2010
Wydanie polskie – Grupa Zagranica – Warszawa 2012

Opracowanie – Global Education Guidelines Working Group: Alicia Cabezudo, Christos Christidis, Miguel Carvalho da Silva, Valentina Demetriadou-Saltet, Franz Halbartschlager, Georgeta-Paula Mihai

Koordynacja: Miguel Carvalho da Silva

Korekta i redakcja wydania polskiego:
Katarzyna Krzemińska, Magdalena Trojanek, Aleksandra Janus

Tłumaczenie: Przemysław Kalinka

SPIS TREŚCI

Przedmowa i podziękowania **4**
Wstęp **5**
Podstawowe informacje **6**

Rozdział A – Czym jest edukacja globalna? **9**
Definicje i deklaracje 10
Edukacja globalna jako transformacyjny proces uczenia się 12

Rozdział B – Dlaczego edukacja globalna? **15**
Nasz świat dziś: świat zglobalizowany 16
Uczenie się na rzecz globalnego społeczeństwa 17
Cele 18

Rozdział C – Koncepcje **19**
Wiedza – sugerowane obszary tematyczne 22
Umiejętności 22
Wartości i postawy 24

Rozdział D – Metodologia **27**
Fundamenty metodologii edukacji globalnej 28
Podejścia metodologiczne w edukacji globalnej 30
Istotne elementy praktykowania edukacji globalnej 31
Metody praktykowania edukacji globalnej 37
Kryteria planowania i ewaluacji działań w edukacji globalnej 44
Kryteria wyboru i ewaluacji zasobów 46
Kryteria kształtowania planu nauczania w warunkach formalnych i nieformalnych 49
Ewaluacja 52

Rozdział E – Bibliografia i źródła **59**
Odnośniki 60
Źródła dotyczące edukacji globalnej 62
Źródła edukacyjne Rady Europy 63

Załącznik I – Deklaracja Globalnej Edukacji z Maatstricht *65*
Załącznik II – Karta Edukacji Globalnej *71*

PRZEDMOWA I PODZIĘKOWANIA

Niniejszy dokument należy traktować jako przewodnik ułatwiający rozumienie i wdrażanie edukacji globalnej, a także jako narzędzie doskonalenia pedagogicznego. Ma on pomóc w tworzeniu podstaw edukacji globalnej tam, gdzie one jeszcze nie istnieją oraz wzbogacać istniejące podejścia. Treść Przewodnika przygotowano z uwzględnieniem doświadczeń i odniesień praktycznych, jak również realiów kulturowych, geograficznych, społecznych i ekonomicznych.

Przewodnik powstał w oparciu o założenie, że procesy edukacyjne w warunkach formalnych i nieformalnych powinny otwierać drogę ku lepszemu zrozumienia coraz bardziej globalizującego się świata. Podnosi on również istotne kwestie dotyczące odpowiedzialności zawodowej edukatorów i nauczycieli oraz roli szkół, rozmaitych organizacji i instytucji w podnoszeniu świadomości globalnej, a także wiedzy o sprawach ogólnoświatowych w obrębie planu nauczania, jak również w ramach nieformalnych projektów i aktywności.

Jako że Przewodnik ten odzwierciedla perspektywę wielu zainteresowanych stron, autorzy i autorki pragną wyrazić satysfakcję z partycypacyjnego procesu, który doprowadził do jego napisania, z możliwości dyskusji oraz wkładu w tworzenie koncepcji edukacji globalnej. Uwzględnienie w dokumencie rozmaitych, czasem przeciwstawnych, poglądów i opinii było zarówno wyzwaniem, jak i wzbogacającym doświadczeniem.

Dziękujemy wszystkim, którzy w różny sposób przyczynili się do powstania tego dokumentu, w tym członkom Global Education Week Network oraz partnerom, którzy uprzejmie zgodzili się przedstawić konstruktywne głosy krytyczne.

Wydanie polskie, przygotowane przez Grupę Zagranica, powstało dzięki finansowemu wsparciu Centrum Północ-Południe. Grupa Zagranica jest stowarzyszeniem polskich organizacji pozarządowych zaangażowanych we współpracę rozwojową, wspieranie demokracji, pomoc humanitarną oraz edukację globalną. Więcej informacji: www.zagranica.org.pl.

WSTĘP

Niniejszy Przewodnik po edukacji globalnej stanowi odpowiedź na potrzebę wyrażoną przez sieć praktyków związanych z Centrum Północ-Południe (CPP) – grupę związaną z Tygodniem Edukacji Globalnej (*Global Education Week Network*). Celem było wypracowanie wspólnego narzędzia bazującego na doświadczeniu zdobytym przez sieć i innych partnerów, które byłoby wsparciem dla edukatorów w rozumieniu i efektywnym wdrażaniu inicjatyw edukacji globalnej.

Poprzez pokazywanie zarówno różnych perspektyw edukacji globalnej, jak i związanych z nią metod i kryteriów ewaluacji – w tym wymianę dobrych praktyk, narzędzi i źródeł – Przewodnik ten służyć ma wzmocnieniu całości działań na rzecz edukacji globalnej. Ma on również na celu wspieranie praktyków w edukacji formalnej i nieformalnej poprzez zaproponowanie ogólnych ram, które później mogą być przez nich rozwinięte w zależności od potrzeb i własnych doświadczeń. Ponadto, ma on być pomocą w identyfikacji istniejących praktyk i podejść do edukacji globalnej, wsparciem w refleksji i stawaniu się bardziej świadomym w działaniach z zakresu edukacji globalnej, wpłynąć na wzrost wymiany praktyk edukacji globalnej oraz kreowanie synergii między interesariuszami, a także wnieść wkład w polityki edukacyjne na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Przewodnik po edukacji globalnej jest inicjatywą Programu Edukacji Globalnej Centrum Północ-Południe Rady Europy, angażującą zespół edukatorów sieci Tygodnia Edukacji Globalnej upoważnionych do wspólnego przygotowania podstawy Przewodnika. Proces jego opracowania uwzględniał metodę partycypacyjną na różnych poziomach konsultacji pośród edukatorów i praktyków edukacji globalnej aktywnie zaangażowanych w programy edukacji globalnej i programy młodzieżowe Centrum Północ-Południe. Ponadto, pośród europejskich i międzynarodowych partnerów CPP zidentyfikowana została Grupa Mentorów, w skład której wszedł m.in. zespół trenerów z University on Youth & Development CPP.

Tematy zaprezentowane w Przewodniku służą wyjaśnieniu fundamentalnych zagadnień związanych z edukacja globalną, sugerują strategie tworzenia treści merytorycznych, identyfikacji celów, umiejętności, wartości i postaw oraz oferują wsparcie w zakresie metod, tworzenia programów nauczania i ewaluacji oraz listę użytecznych kontaktów, źródeł i bibliografię.

Przewodnik powinien być postrzegany jako otwarty proces ewolucji, regularnie uzupełniany o nowe idee i praktyki wypływające z doświadczenia różnorodnych zaangażowanych partnerów.

Przewodnik dostępny jest zarówno w wersji papierowej (w języku angielskim), jak i w wersji elektronicznej (różne wersje językowe) na stronie Centrum Północ-Południe: www.nscentre.org. Angielska wersja elektroniczna zawiera dodatkowy, regularnie aktualizowany rozdział zawierający użyteczne odnośniki związane z edukacją globalną.

PODSTAWOWE INFORMACJE

CENTRUM PÓŁNOC-POŁUDNIE RADY EUROPY

Centrum Północ-Południe, oficjalnie nazwane Europejskim Centrum na rzecz Globalnej Współzależności i Solidarności, jest Porozumieniem Częściowym Rady Europy. W jego skład wchodzi 21 krajów członkowskich: Cypr, Finlandia, Niemcy, Grecja, Watykan, Islandia, Irlandia, Włochy, Lichtenstein, Luksemburg, Czarnogóra, Maroko, Holandia, Norwegia, Portugalia, San Marino, Serbia, Słowenia, Hiszpania, Szwecja i Szwajcaria. Europejskie Centrum na rzecz Globalnej Współzależności i Solidarności otwarto w Lisbonie w 1990 roku na podstawie Rezolucji (89) 14 przyjętej przez Komitet Ministrów Rady Europy 16 listopada 1989 roku.

Mandat Centrum Północ-Południe Rady Europy zakłada stworzenie struktur dla europejskiej współpracy mającej na celu zwiększenie świadomości publicznej na temat globalnych współzależności i promowanie polityki solidarności zgodnej z założeniami i celami Rady Europy, szacunkiem dla praw człowieka, demokracją i spójnością społeczną. Praca Centrum Północ-Południe opiera się na trzech filarach: dialogu, partnerstwie i solidarności. Rządy, parlamenty, władze lokalne i regionalne oraz społeczeństwo obywatelskie to partnerzy w quadrilogue, którzy wspólnie włączają się w działania Centrum. Centrum prowadzi badania i organizuje debaty, warsztaty oraz szkolenia. Pełni rolę katalizatora poprzez inicjowanie i ułatwianie spotkań partnerów z różnych środowisk i krajów pracujących nad podobnymi zagadnieniami oraz zachęca do tworzenia sieci współpracy.

Działania Centrum Północ-Południe obejmują dwa kierunki:

- *podnoszenie świadomości Europejczyków na temat współzależności globalnych i solidarności, poprzez edukację i programy młodzieżowe;*
- *promowanie polityki solidarności Północ-Południe, zgodnie z celami i zasadami Rady Europy, poprzez dialog między Europą, krajami śródziemnomorskimi i Afryką.*

PROGRAM EDUKACJI GLOBALNEJ CENTRUM PÓŁNOC-POŁUDNIE

Cele Centrum Północ-Południe w zakresie edukacji globalnej to rozwijanie, wzmacnianie i wspieranie strategii oraz budowanie potencjału dla edukacji globalnej skierowane do instytucji i praktyków edukacji globalnej w sektorze edukacji formalnej i nieformalnej. Praca ta oparta jest na przeświadczeniu, że edukacja globalna jest holistyczną „edukacją, która otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia o konieczności podejmowania działań na rzecz dążenia do większej sprawiedliwości, równości i zagwarantowania respektowania praw człowieka dla wszystkich”[1].

1 Deklaracja Globalnej Edukacji z Maatstricht, 15–17 listopada 2002. Definicja została pierwotnie sformułowana w trakcie dorocznego spotkania Global Education Week Network na Cyprze, 28–31marca 2002.

Biorąc to pod uwagę, „edukacja globalna obejmuje edukację rozwojową, edukację w zakresie praw człowieka, edukację dla zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom, edukację międzykulturową, stanowiąc globalny wymiar edukacji obywatelskiej”[2].

Program Edukacji Globalnej Centrum Północ-Południe promuje, usprawnia i intensyfikuje ten typ edukacji zarówno w krajach członkowskich Rady Europy, jak i na poziomie globalnym. Program ten oparty jest na rekomendacjach i rezultatach konferencji, które Centrum zorganizowało w Atenach (1996), Budapeszcie (1999) i Maastricht (2002).

Idea Karty Edukacji Globalnej dla państw członkowskich Rady Europy pojawiła się podczas międzynarodowego warsztatu *Partnership on Global Education – Global Education in Secondary Schools*, zorganizowanego przez CPP wspólnie z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Spraw Religijnych Grecji w Atenach, w marcu 1996. Karta Edukacji Globalnej została zaprezentowana w 1997 roku jako pierwszy dokument referencyjny CPP odnoszący się do edukacji globalnej.

Od czasu konferencji w Budapeszcie, *Linking and Learning for Global Change*, która odbyła się w czerwcu 1999, CPP rozwinęło mechanizm sieciowania praktyków z krajów członkowskich Rady Europy, aby dzielić się strategiami i doświadczeniami na rzecz zwiększenia zasięgu i poprawy działań edukacji globalnej. Ten mechanizm został sformalizowany i w roku 2000 Sieć Tygodnia Edukacji Globalnej spotkała się po raz pierwszy w Lizbonie.

Takie networkingowe podejście wspierane jest przez Tydzień Edukacji Globalnej, coroczne wydarzenie o zasięgu europejskim zachęcające do praktykowania edukacji globalnej w warunkach formalnych i nieformalnych. Tydzień Edukacji Globalnej jest koordynowany przy wsparciu Sieci Tygodnia Edukacji Globalnej i wspierany przez interaktywną stronę internetową oraz regularny newsletter elektroniczny. Ten proces poddawany jest corocznej ewaluacji podczas seminarium ewaluacyjnego Tygodnia Edukacji Globalnej – spotkania, które umożliwia wszystkim członkom sieci dzielenie się wypracowanymi strategiami dla poszerzania zasięgu i wzmacniania jakości edukacji globalnej. Podczas seminarium wybiera się też temat Tygodnia Edukacji Globalnej na kolejny rok.

W roku 2002 Kongres Edukacji Globalnej w Maastricht, zorganizowany przez CPP i partnerów, wzmocnił obecność edukacji globalnej, gromadząc twórców polityki i praktyków wokół refleksji nad europejskimi ramami strategicznymi dla poprawy i rozwoju edukacji globalnej do roku 2015. Refleksje te zaowocowały Deklaracją z Maastricht.

2 Deklaracja Globalnej Edukacji z Maatstricht, 15–17 listopada 2002, patrz Załącznik I.

W ramach procesu tworzenia Przewodnika Edukacji Globalnej, CPP zdecydowało, że Przewodnik, łącznie z poprzednimi inicjatywami, takimi jak Deklaracja z Maastricht, będzie podstawą do przeprowadzenia w roku 2008 przez Centrum procesu konsultacyjnego prowadzącego do przyjęcia rekomendacji wspierających edukację globalną w państwach członkowskich przez Komitet Ministrów Rady Europy.

W ostatnim czasie, Centrum Północ-Południe Rady Europy oraz Komisja Europejska zgodziły się połączyć swoje wysiłki na rzecz promocji edukacji globalnej oraz zaangażowania w nią młodzieży w Europie i poza jej granicami. Jak dotąd, obie instytucje podpisały 28 listopada 2008 roku porozumienie o wspólnym zarządzaniu, które ma na celu wzmocnienie publicznego zrozumienia i krytycznego zaangażowania na rzecz współpracy rozwojowej i osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju przez kluczowych interesariuszy w obszarze edukacji globalnej. Projekt ten opiera się na dwóch filarach: wysiłkach na rzecz wzmocnienia edukacji globalnej w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej oraz promocji współpracy młodzieżowej Europa-Afryka w kontekście Strategii UE-Afryka, skupiając się na aktorach społeczeństwa obywatelskiego i władzach lokalnych jako grupach docelowych.

Program Edukacji Globalnej opiera się również na rekomendacjach rezolucji 1318 (2003) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, które zaleca, aby kraje członkowskie „promowały edukację globalną na rzecz wzmocnienia publicznej świadomości odnośnie zrównoważonego rozwoju, biorąc pod uwagę, że edukacja globalna jest kluczowa dla wszystkich obywateli w celu nabycia wiedzy i umiejętności pozwalających rozumieć, krytycznie uczestniczyć i współdziałać w społeczeństwie globalnym, w roli upodmiotowionych obywateli globalnych". Program ten uzupełnia działania podejmowane przez Dyrekcję generalną ds. edukacji, kultury, młodzieży i sportu Rady Europy w obszarze edukacji dla demokratycznego obywatelstwa oraz praw człowieka.

Cele Programu Edukacji Globalnej wpisują się w Dekadę Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju UNESCO, agendę ONZ. Ponadto, poprzez odwołanie się do Milenijnych Celów Rozwoju, program ten ma na celu ułatwienie dyskusji i dialogu pomiędzy decydentami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i ekspertami, na drodze partnerstwa i wymiany informacji.

ROZDZIAŁ A

CZYM JEST EDUKACJA GLOBALNA?

DEFINICJE I DEKLARACJE

Edukacja Globalna jest perspektywą edukacyjną wynikającą z faktu, że współcześni ludzie żyją i wzajemnie oddziałują na siebie w coraz bardziej zglobalizowanym świecie. Sprawia to, że kluczowym zadaniem edukacji jest zapewnienie uczącym się nie tylko okazji, ale i kompetencji do refleksji i dzielenia się swoim własnym punktem widzenia, do odegrania roli w globalnym społeczeństwie, jak również do rozumienia i dyskutowania złożonych relacji pomiędzy zagadnieniami natury społecznej, ekologicznej, politycznej i ekonomicznej w celu wypracowania nowych sposobów myślenia i działania. Edukacja globalna nie powinna jednak być prezentowana jako założenia, które możemy akceptować bezkrytycznie, jako że wiemy już o istniejących dylematach, napięciach, wątpliwościach i różnych perspektywach w procesie edukacyjnym w kontekście globalnym.

Istnieje wiele definicji edukacji globalnej. W Deklaracji Edukacji Globalnej z Maastricht (2002) zawarto następujące stwierdzenia:

> Edukacja globalna jest edukacją, która otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia o konieczności podejmowania działań na rzecz dążenia do większej sprawiedliwości, równości i zagwarantowania respektowania praw człowieka dla wszystkich.
>
> Edukacja globalna obejmuje edukację rozwojową, edukację w zakresie praw człowieka, edukację dla zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom, edukację międzykulturową, stanowiąc globalny wymiar edukacji obywatelskiej.

Z tworzeniem koncepcji edukacji globalnej wiąże się szereg międzynarodowych dokumentów. Poniżej przedstawiamy niektóre z nich, gdyż każdy na swój sposób wzbogaca i ukierunkowuje to podejście:

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Celem nauczania jest pełny rozwój osobowości ludzkiej i ugruntowanie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Krzewi ono zrozumienie, tolerancję i przyjaźń między wszystkimi narodami, grupami rasowymi lub religijnymi; popiera działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych zmierzającą do utrzymania pokoju.

Artykuł 26, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zgromadzenie Ogólne, San Francisco, 10 grudnia 1948
www.un.org/education

Rekomendacje dotyczące edukacji na rzecz międzynarodowego zrozumienia, współpracy i pokoju oraz edukacji na temat praw człowieka i podstawowych wolności

Łącząc uczenie się, szkolenie, informowanie i działanie, edukacja międzynarodowa powinna wspierać odpowiedni rozwój intelektualny i emocjonalny jednostki. Powinna rozwijać poczucie odpowiedzialności społecznej i solidarności z grupami mniej uprzywilejowanymi oraz prowadzić do przestrzegania zasad równości w codziennym zachowaniu.

UNESCO, Zgromadzenie Ogólne, Paryż, 19 listopada 1974
www.unesco.org/education

Agenda 21, Rozdział 36: Promowanie nauczania, kształtowania świadomości społecznej i szkolenia w zakresie trwałego i zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska

Edukacja, w tym edukacja formalna, świadomość społeczna i podnoszenie kwalifikacji powinny być uznane za proces, poprzez który jednostki i społeczeństwa mogą w pełni rozwinąć swój potencjał. Edukacja jest niezbędna dla promowania zrównoważonego rozwoju i podnoszenia zdolności ludzi do mierzenia się z problemami środowiska i rozwoju.

Organizacja Narodów Zjednoczonych, Konferencja „Środowisko i Rozwój", Rio de Janeiro, 3-14 czerwca 1992
www.un.org/esa/sustdev/documents

UNESCO – Deklaracja i zintegrowane ramy działań dla edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i demokracji, Paryż 1995

Wstęp: Edukacja musi rozwijać zdolność docenienia wartości, jaką jest wolność oraz zdolności potrzebnych do stawienia czoła związanym z tym wyzwaniom. Oznacza to edukowanie obywateli pod kątem rozwiązywania trudnych i niejasnych sytuacji, rozwijanie w nich poczucia autonomii i indywidualnej odpowiedzialności. Wiąże się to z docenianiem wartości obywatelskiego zaangażowania i zdolności stowarzyszania się z innymi na rzecz rozwiązywania problemów i pracy na rzecz budowania sprawiedliwego, pokojowego i demokratycznego społeczeństwa.

UNESCO, Zgromadzenie Ogólne, Paryż, listopad 1995

www.unesco.org/education

Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych, 2000

Rozdział: Wartości i założenia

Wierzymy w to, że głównym wyzwaniem na dziś jest sprawić, by globalizacja przynosiła korzyści wszystkim mieszkańcom Ziemi. Globalizacja otwiera przed ludźmi wielkie możliwości, ale jak dotąd jej owoce i koszty są dzielone nierównomiernie. Mamy świadomość, że kraje rozwijające się i kraje w okresie transformacji gospodarczej muszą pokonać szczególnie wiele trudności, by sprostać temu nadrzędnemu wyzwaniu. Tylko dzięki szeroko zakrojonym i konsekwentnym wysiłkom na rzecz stworzenia wspólnej przyszłości, przy uwzględnieniu różnorodności populacji ludzkiej, korzyści z globalizacji staną się dla wszystkich dostępne w równym stopniu.

Rezolucja Zgromadzenia Generalnego ONZ, Nowy Jork, 8 września 2000
www.un.org/millenniumgoals

Dekada Edukacji na rzecz Zrónoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych 2005-2014

Podstawową wizją Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju jest świat, w którym każdy ma możliwość korzystania z edukacji i uczenia się wartości, zachowań i stylów życia niezbędnych dla zrównoważonej przyszłości i pozytywnej transformacji społecznej.

Dekada Edukacji na rzecz Zrónoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych
International Implementation Scheme, January 2005
www.unesco.org/education

Konsensus europejski w sprawie rozwoju: wkład edukacji rozwojowej i podnoszenia świadomości, 2007

Celem edukacji rozwojowej i podnoszenia świadomości w tym zakresie jest umożliwienie każdej osobie w Europie dostępu przez całe życie do możliwości uświadamiania sobie i rozumienia zagadnień rozwoju globalnego oraz ich implikacji lokalnych i osobistych, jak również ustanowienie jej praw i obowiązków jako mieszkańca współzależnego i zmieniającego się świata poprzez stymulowanie zmian na rzecz świata sprawiedliwego i zrównoważonego.

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/PUBLICATION_CONSENSUS_EN-067-00-00.pdf

Europejski Rok Dialogu Międzykulturowego 2008

Artykuł 2: Cele

1. Cele ogólne Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego przyczyniać się będą do […] podnoszenia świadomości wszystkich mieszkańców UE, w szczególności ludzi młodych, na temat znaczenia rozwoju aktywnego europejskiego społeczeństwa obywatelskiego, otwartego na świat, szanującego różnorodność kulturową i opartego na wspólnych wartościach UE, określonych w Artykule 6 Traktatu UE oraz w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej [...].
2. Cele szczegółowe Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego będą następujące: wzmocnienie roli edukacji jako ważnego środka nauczania o różnorodności, zwiększenie rozumienia innych kultur oraz rozwijanie umiejętności i najlepszych praktyk społecznych, jak również podkreślenie kluczowej roli mediów w promowaniu zasady równości i wzajemnego zrozumienia.

Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej, decyzja nr 1983/2006/WE, 18 December 2006

http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008

Biała Księga Dialogu Międzykulturowego Rady Europy, czerwiec 2008

Podejście międzykulturowe zapewnia przyszłościowy model zarządzania różnorodnością kulturową. Proponuje koncepcję opartą na indywidualnej godności ludzkiej (obejmującą nasze wspólne człowieczeństwo i wspólne przeznaczenie). Jeśli tożsamość europejska ma zaistnieć, będzie ona oparta na wspólnych fundamentalnych wartościach, szacunku dla wspólnego dziedzictwa i kulturowej różnorodności, jak również szacunku dla równej godności każdej jednostki. Dialog międzykulturowy odgrywa znaczącą rolę w tym zakresie. Pozwala zapobiec podziałom etnicznym, religijnym, językowym i kulturowym. Umożliwia wspólne poruszanie się naprzód, radzenie sobie z naszymi odmiennymi tożsamościami w sposób konstruktywny i demokratyczny, w oparciu o podzielane uniwersalne wartości.

http://www.coe.int/t/dg4/intercultural

Kodeks edukacji na rzecz demokratycznego obywatelstwa oraz edukacji o prawach człowieka Rady Europy (przyjęty przez Komitet Ministrów 11 maja 2010)

Edukacja na rzecz demokratycznego obywatelstwa i edukacja o prawach człowieka są blisko ze sobą powiązane i wzajemnie się wspierają. Edukacja na rzecz demokratycznego obywatelstwa skupia się głównie na prawach i obowiązkach demokratycznych oraz aktywnym uczestnictwie w obywatelskiej, politycznej, społecznej, ekonomicznej, prawnej i kulturowej sferze życia społecznego, podczas gdy edukacja o prawach człowieka dotyczy szerszego spektrum praw człowieka i podstawowych wolności w każdym aspekcie zycia ludzkiego.

EDUKACJA GLOBALNA JAKO TRANSFORMACYJNY PROCES UCZENIA SIĘ

W niniejszym Przewodniku pragniemy przyjrzeć się roli edukacji globalnej i krytycznie przeanalizować różne postawy, począwszy od kultury indywidualizmu, zwykle kojarzonej z dominacją, w kierunku kultury partnerstwa, opartej na dialogu i współpracy. Pierwszy model kulturowy charakteryzuje systemy edukacyjne w wielu krajach, gdzie tematy globalne i budowanie świadomości na temat światowej rzeczywistości postrzegane są jako mało znaczące dla wizji narodowych. Z drugiej strony, model partnerski może porwadzić do międzynarodowego zrozumienia i współpracy między ludźmi i narodami.

Aspekty dominacji istnieją w wielu sferach życia naszych społeczeństw i są głęboko zakorzenione w strukturach systemów edukacyjnych. Obecny model edukacji w znacznym stopniu odzwierciedla tę dominację. Głosy wobec niego krytyczne podkreślają, że model ten prowadzi do wrogich relacji pomiędzy jednostkami i narodami, szczególnie należącymi do różnych kultur, religii, grup społecznych, czy przejawiającymi różne sposoby myślenia.

Poprzez podział i usystematyzowanie tematów stworzyliśmy hierarchię wiedzy i zdewaluowaliśmy inne sposoby uczenia się. Oderwanie spowodowane przez ten proces podzielonej edukacji nie pozwala nam znaleźć miejsca w połączonym świecie, wskutek czego nie jesteśmy zdolni do budowania mostów, aby zbliżyć się, poznać czy zrozumieć innych.

Edukacja globalna zajmuje się wdrażaniem wizji potrzebnej, aby przejść do modelu partnerstwa między narodami, kulturami, religiami na poziomie mikro i makro.

Transformacyjne uczenie się poprzez edukację globalną zakłada głęboką, strukturalną zmianę w podstawowych założeniach myślenia, uczuciach i działaniach. Jest to edukacja zarówno dla umysłu, jak i dla serca. To pociąga za sobą radykalną zmianę prowadzącą do poczucia połączenia z innymi i stwarza możliwość osiągnięcia większej równości i sprawiedliwości społecznej oraz zrozumienia i współpracy między ludźmi.

Trzy główne etapy transformacyjnego uczenia się są silnie powiązane z edukacją globalną:

- *Analiza aktualnej sytuacji świata*
- *Wizja, jak mogłyby wyglądać alternatywy w stosunku do dominujących modeli*
- *Proces zmiany w kierunku odpowiedzialnego światowego obywatelstwa*

Edukacja globalna jako transformacyjne uczenie się sugeruje partycypacyjne procesy podejmowania decyzji na wszystkich tych etapach. Celem takiego rodzaju uczenia się jest wzmocnienie wspólnej wiedzy i kolektywnej samoświadomości. Edukacja globalna, zamiast dzielenia ludzi na drodze współzawodnictwa, konfliktu, strachu i nienawiści, kwestionuje chciwość, nierówności i egocentryzm poprzez współpracę i solidarność.

Edukacja globalna jako transformacyjne uczenie się oferuje sposób wprowadzania zmian na poziomie lokalnym, aby wpływać na poziom globalny, budując postawy obywatelskie poprzez strategie i metody partycypacyjne, dzięki którym ludzie uczą się przez branie na siebie odpowiedzialności, która nie może być pozostawiona jedynie rządom i innym decydentom.

Zarówno na poziomie mikro, jak i makro, edukacja globalna łączy programy różnych obszarów edukacji: edukacji rozwojowej, edukacji o prawach człowieka, edukacji dla zrównoważonego rozwoju, edukacji dla pokoju i zapobiegania konfliktom, edukacji międzykulturowej i międzyreligijnej, globalny wymiar edukacji obywatelskiej itp., w celu zdefiniowania wspólnej bazy dla edukacji globalnej.

Przyniesie to realne oddziaływanie na edukację zarówno formalną, jak i nieformalną, która ma do odegrania ogromną rolę w dostarczaniu ludziom szerszego zrozumienia ich prawdziwej mocy kształtowania przyszłości.

Jednak edukacja globalna nie dotyczy jedynie tematów globalnych, światowych problemów oraz ich potencjalnych rozwiązań. Ma ona również przynieść wizję wspólnej przyszłości charakteryzującej się lepszymi warunkami życia dla wszystkich, łącząc perspektywę lokalną i globalną oraz pokazać, jak urzeczywistnić i uczynić możliwą tę wizję, zaczynając od naszej małej ojczyzny. Transformacyjne uczenie się pozwala ludziom kształtować wspólną wizję bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego świata dla wszystkich. Dlatego dla takiej transformacyjnej wizji kluczowa jest koncentracja na cechach przyszłości, jakiej pragniemy.

Edukacja globalna może mieć wkład nie tylko w proces tworzenia wizji, ale także w proces tworzenia nowych metod, dla którego kluczowe są ruchy społeczne i nieformalne procesy uczenia się stwarzające przestrzeń dla wartości, spraw i podejść niebędących w centrum uwagi edukacji formalnej oraz umożliwiające zabranie głosu wszystkim ludziom, również tym zmarginalizowanym.

Poprzez przeniesienie punktu ciężkości na przejście od kultury reprodukcji i dominacji w kierunku kultury partnerstwa opartej o dialog i współpracę, edukacja globalna zmienia usankcjonowane zasady globalnej ekonomii, przywracając ludzką godność jako wartość centralną.

ROZDZIAŁ B

DLACZEGO EDUKACJA GLOBALNA?

NASZ ŚWIAT DZIŚ: ŚWIAT ZGLOBALIZOWANY

Liczne powiązania i wzajemna zależność państw zaowocowały tym, że nasz dzisiejszy świat przekształcił się w zglobalizowany system. Najnowsza historia bezsprzecznie pokazuje, że na życie mężczyzn i kobiet na naszej planecie mogą wpłynąć wydarzenia i procesy odległe o tysiące kilometrów. Ogólnoświatowa gospodarka, relacje geopolityczne i społeczne, współczesna komunikacja i technologie, media oraz transport pozwalają na szybki przepływ informacji. Ludzie i dobra są zarówno przyczynami, jak i cechami globalizacji, jako procesu prowadzącego do współzależnego świata oraz zjawiska nazywanego obecnie glokalizacją.

Globalizacja jest zjawiskiem skomplikowanym i niejednoznacznym, a jej konsekwencje mogą być postrzegane zarówno pozytywnie, jak i negatywnie.

Do pozytywnych efektów globalizacji zaliczyć można poszerzanie się horyzontów, dostęp do wiedzy oraz produktów nauki i technologii, wielokulturowość i międzykulturowość, szersze możliwości, rozwój osobisty i społeczny oraz możliwość dzielenia się ideami i wspólne akcje na rzecz rozwiązywania wspólnych problemów.

Negatywne konsekwencje odczuwalne są głównie na poziomie społecznym, ekonomicznym i ekologicznym. Z jednej strony obserwujemy wzrost ubóstwa, rosnącą przepaść między krajami rozwiniętymi a rozwijającymi się oraz pomiędzy ludźmi uprzywilejowanymi i wykluczonymi, niski poziom życia, choroby, przymusowe migracje, naruszenia praw człowieka, wyzysk słabych grup społecznych, rasizm i ksenofobię, konflikty, niepewność i rosnące znaczenie indywidualizmu. Z drugiej strony, pojawia się wiele ekologicznych reperkusji, takich jak efekt cieplarniany, zmiany klimatu, zanieczyszczenie środowiska i wyczerpywanie się surowców naturalnych.

Wielu współczesnych analityków sądzi, że główną przyczyną tych negatywnych konsekwencji jest niepohamowana aktywność międzynarodowych korporacji i decyzje polityczne, które ona za sobą pociąga, mające na celu przede wszystkim jednoznacznie rozumiany rozwój, oparty przede wszystkim na gospodarce rynkowej, wzroście konsumpcji oraz rywalizacji i malejącym znaczeniu dobra społecznego.

Ogólnoświatowa świadomość globalnej zmiany w kierunku bardziej zrównoważonego, sprawiedliwego rozwoju i potrzeby współpracy międzynarodowej w coraz większym stopniu pojawia się w konwencjach, deklaracjach i kampaniach realizowanych głównie dzięki rosnącemu zaangażowaniu społeczeństwa obywatelskiego i organizacji międzynarodowych.

Dlatego też, potrzeba edukacji globalnej jako międzynarodowego wymiaru w metodach nauczania i uczenia się, zarówno w edukacji formalnej, jak i nieformalnej, w celu lepszego rozumienia współczesnych zagadnień globalnych, ich oddziaływania na poziomie lokalnym i globalnym, jest wręcz etycznym wyzwaniem w dzisiejszym świecie.

UCZENIE SIĘ NA RZECZ GLOBALNEGO SPOŁECZEŃSTWA

Globalizacja stwarza fundamentalne wyzwania dla wszystkich obszarów edukacji w każdym kraju. Oferuje nowe sposoby dostępu do ludzi, kultur, gospodarek i języków. W tym kontekście, edukacja na tematy globalne może być postrzegana w terminach rynkowych jako wzmacnianie umiejętności i wiedzy, aby rozwijać bardziej efektywnych konsumentów i pracowników w globalnej gospodarce, w wypadku tych, którzy mają dostęp do rynku.

Znaczenie edukacji polega jednak na pomaganiu ludziom w rozpoznaniu swojej roli, jak również indywidualnych i wspólnych obowiązków jako aktywnych członków wspólnoty globalnej, przez co należy rozumieć zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej i ekonomicznej dla wszystkich oraz ochrony i odtwarzania światowych ekosystemów.

Edukacja globalna jest koncepcją pedagogiczną stanowiącą podstawę takiej wizji.

Jako edukatorzy w XXI wieku żyjemy w trudnych czasach i kontrowersyjnym świecie. Jak możemy przygotować ludzi do mierzenia się z tymi wyzwaniami? Jaka jest nasza odpowiedzialność w świecie rosnącej wiedzy i rozwoju technologicznego? Jaka jest nasza odpowiedzialność w świecie biedy, przemocy, uprzedzeń i problemów ekologicznych?

Edukacja globalna jest nowym podejściem, które próbuje odpowiedzieć na te pytania. Jej celem jest umożliwienie uczącym się zrozumienia światowych problemów, dostarczając im wiedzy, umiejętności, wartości i postaw przydatnych obywatelom świata stawiającym czoło problemom globalnym. W tym znaczeniu, edukacja globalna jest procesem indywidualnego i wspólnego rozwoju, który pozwala na transformację. W zasadzie jest to praktyka społeczna. Jest to również ciągłe przygotowanie do życia, w którym zdobywanie operacyjnych i emocjonalnych kompetencji do analizy i krytycznego myślenia o rzeczywistości sprawia, że uczący się mogą stać się aktywnymi podmiotami zmiany społecznej.

W tym kontekście, coraz powszechniejsze staje się przekonanie, że edukacja powinna dostarczać możliwości pełnej, opartej o rzetelne informacje oceny współczesnych zagadnień, bez wzmacniania negatywnego wizerunku nieuchronnie mrocznej i fatalistycznej przyszłości. Jednocześnie, podnoszą się głosy, że w trakcie planowania programów nauczania powinno się stworzyć więcej okazji dla kreatywnych i racjonalnych dyskusji na temat różnych wizji alternatywnej przyszłości. Pogląd ten jest w zgodzie ze współczesnym ruchem na rzecz innowacji w programach edukacyjnych w różnych krajach, który zachęca do wprowadzania bardziej elastycznej i otwartej perspektywy poprzez nowe treści oraz użycie aktywnych metod i nowych źródeł. Edukacja globalna odpowiada na postulaty tego ruchu.

CELE

Edukacja globalna ma na celu edukowanie obywateli w tematyce sprawiedliwości społecznej i zrównoważonego rozwoju.

Edukacja globalna ma na celu otwieranie wymiaru globalnego i perspektywy holistycznej w edukacji, aby pomóc ludziom zrozumieć skomplikowaną rzeczywistość i procesy dzisiejszego świata oraz rozwinąć wartości, postawy, wiedzę i umiejętności, które pozwolą im stawić czoła wyzwaniom pełnego współzależności świata.

Edukacja globalna pomaga uczącym się zrozumieć niektóre z zawiłych procesów prowadzących do przemocy na poziomie indywidualnym, wspólnotowym, narodowym i światowym oraz stać się świadomym sposobów, w jakie możemy niektóre z tych konfliktów rozwiązać lub ich uniknąć. Poprzez promowanie i rozumienie różnych kultur oraz wspieranie roli ludzi jako dynamicznych graczy działających na rzecz sprawiedliwego i równego świata dla wszystkich, edukacja globalna ma na celu rozwijanie postaw, które prowadzą do konstruktywnego, pokojowego rozwiązywania konfliktów.

Edukacja globalna ma na celu rozwój wspólnot edukacyjnych, gdzie uczący się i edukatorzy są zachęcani do wspólnej pracy nad zagadnieniami globalnymi.

Edukacja globalna ma na celu stymulowanie i motywowanie uczących się i edukatorów do przyglądania się zagadnieniom globalnym przy użyciu innowacyjnych metod pedagogicznych.

Edukacja globalna ma na celu stawianie wyzwań programom i praktykom edukacji formalnej i nieformalnej poprzez wprowadzanie własnych treści i metodologii.

Edukacja globalna ma na celu akceptację inności i współzależności oraz tworzenie warunków, w których wszyscy mogą się wyrazić i budować postawy solidarnościowe.

Edukacja globalna pomaga uczącym się wypracowywać rozwiązania alternatywne w trakcie podejmowania decyzji o życiu osobistym lub publicznym oraz dokonywać refleksji na temat tych wyborów, kultywując ducha „globalnej odpowiedzialności obywateli świata".

Edukacja globalna promuje uczestnictwo w działaniu. Innymi słowy, zachęca edukatorów i uczących się do dynamicznych działań na rzecz bardziej sprawiedliwego i równego świata dla wszystkich.

ROZDZIAŁ C

KONCEPCJE

Edukacja globalna to pojęcie „parasolowe" obejmujące koncepcje pedagogiczne dotyczące rzeczywistości współczesnego świata. Jest to zatem otwarta, stale zmieniająca się i wielowymiarowa koncepcja odpowiednio umiejscowionej w czasie edukacji ogólnej. Ponadto, jest ona również postrzegana jako wspólna, holistyczna odpowiedź na historyczne wyzwanie, jakim jest wspieranie aktywnych obywateli globalnych w kreowaniu innego, bardziej równego, sprawiedliwego, pokojowego i zrównoważonego świata opartego na solidarności.

Edukacja globalna pozwala ludziom rozwinąć **wiedzę, umiejętności, wartości i postawy** potrzebne do zapewnienia sprawiedliwego, zrównoważonego świata, gdzie każdy ma pełne prawo do wykorzystywania swojego potencjału.

Tak, jak wspomniano w Rozdziale A, edukacja globalna nie dotyczy tylko różnych perspektyw w odniesieniu do zagadnień globalnych, tego *czego o nich nauczamy i uczymy się*. Dotyczy również tego, *w jaki sposób nauczamy i uczymy się* oraz *warunków i kontekstu*, w którym nauczamy i uczymy się. Należy podkreślić, że istnieje silny związek pomiędzy treścią, formą i kontekstem, w jakim odbywa się proces uczenia.

Jeśli edukacja globalna ma być rodzajem nauczania promującym zmiany, to aby prowadzić edukację, która nie reprodukuje systemu, ale przewiduje transformację społeczną i *otwiera ludziom oczy*[3] z oczywistych względów tradycyjna definicja treści musi zostać zastąpiona nową perspektywą i koncepcją.

Proponowane poniżej treści edukacji globalnej nie wywodzą się z abstrakcyjnych kategorii, ale z ludzkich potrzeb, wyrażonych przez nich samych.

Tradycyjna koncepcja treści zostaje zastąpiona przez:

a) analizę rozwoju wydarzeń dziejących się na poziomie „mikro" w najbliższej nam rzeczywistości,

b) wybór specyficznych tematów powiązanych z tymi wydarzeniami,

c) rozpoznanie związków ze światowym poziomem „makro" i powstającego między tymi poziomami dialogu.

W procesie edukacji globalnej uczniowie i edukatorzy przyglądają się zatem głębiej *korzeniom i przyczynom* wydarzeń i ewolucji oraz dzielą się pomysłami na możliwe rozwiązania poprzez dynamiczną praktykę obserwacji, analizy, refleksji i wymiany informacji, która kreuje nowy zasięg wiedzy i zainteresowań.

Różnice dotyczące płci, klasy społecznej, różnice etniczne, społeczno-ekonomiczne i kulturowe będą częścią tego dialogu i znajdą swoje miejsc wśród dyskutowanych kwestii i problemów, jak również będą częścią dyskusji na temat możliwych rozwiązań. W tym procesie *wiedzieć nie znaczy gromadzić wiedzę, informacje i dane na konkretne tematy czy problemy*. Wiedzieć znaczy posiadać *wiedzę codzienną*, brać pod uwagę wszystkie aspekty życia oraz myśleć lokalnie i globalnie w połączonym, współzależnym rozumowaniu, tak, żeby zewnętrzny świat był częścią codziennej analizy życia, napędzając proces uczenia się[4].

Treści są zatem rezultatem stałej relacji między abstrakcyjną wiedzą teoretyczną i konkretnym doświadczeniem życia codziennego. Jeśli w procesie tworzenia tych treści transformacji ulegają konkretne zachowania w specyficznym kontekście, nazywamy to praktykowaniem (*praxis*) – zjawiskiem, *które usuwa podział pomiędzy abstrakcyjnymi treściami i zachowaniem w danym kontekście*[5].

Treści edukacji globalnej łączą problemy w kontekście „mikro" z zagadnieniami globalnymi (które także są problemami w kontekście „makro") oraz przenoszą z bliskiej rzeczywistości (rodzina, sąsiedztwo, szkoła, miasto) do rzeczywistości pośredniej (region, kraj) i odległej (zglobalizowany świat). Jest zatem ważne, aby śledzić te same problemy i zagadnienia na wszystkich poziomach w celu ciągłego badania relacji między „mikro" a „makro", co jest jednym z najważniejszych podejść metodologicznych na rzecz zrozumienia tematów globalnych[6].

3 Patrz „Deklaracja z Maatstricht", Rozdział A

4 Patrz „Relacja mikro-makro" w Rozdziale D, Metodologia.

5 Patrz Paulo Freire – „Pedagogika uciśnionych". Koncepcję rozwinięto w Rozdziale 4.

6 Patrz „Deklaracja z Maatstricht" i inne definicje edukacji globalnej w Rozdziale A.

WIEDZA – SUGEROWANE OBSZARY TEMATYCZNE

Edukacja globalna nie wprowadza nowych treści, ale wzbogaca koncepcje i zawartość wszystkich przedmiotów i obszarów edukacji związanych z rozwojem globalnym, poszerzając ich wymiar.

Wiedza o procesie globalizacji i rozwoju społeczeństwa światowego

Głównymi obszarami, na których koncentruje się edukacja globalna są sprawiedliwość społeczna i zrównoważony rozwój dające życiowe szanse wszystkim. Dlatego też, edukacja globalna może czerpać tematy spośród treści odnoszących się do kluczowych kwestii, takich jak warunki życia na poziomie lokalnym i w innych częściach świata, społeczeństwo wielokulturowe, kontekst społeczny, polityczny i ekonomiczny, przemoc bezpośrednia i strukturalna, współzależności między regionami, krajami i kontynentami, ograniczone zasoby naturalne, społeczeństwo informacyjne i media.

Wiedza dotycząca historii i filozofii uniwersalnych koncepcji humanizmu

Edukacja globalna dostarcza wiedzy na temat uniwersalnych koncepcji humanizmu, takich jak: prawa człowieka, demokracja i dobre rządzenie, ekonomia, sprawiedliwość społeczna, sprawiedliwy handel, równość płci, pokój i transformacja pokojowa, obywatelstwo, różnorodność, dialog międzykulturowy i międzyreligijny, zrównoważony rozwój, zdrowie i równy dostęp do osiągnięć techniki i nauki.

Wiedza o cechach wspólnych i różnicach

Edukacja globalna dostarcza wiedzy o cechach wspólnych, jak i różnych stylach życia, kulturach, religiach i pokoleniach. Ludzie we wszystkich częściach świata mają emocje, radości i zmartwienia. Zrozumienie podobieństw i różnic sprawia, ze łatwiej jest szanować różnorodność.

UMIEJĘTNOŚCI

Myślenie krytyczne i analiza

Edukacja globalna powinna pomagać uczącym się podchodzić do konkretnych zagadnień z otwartym, krytycznym umysłem, analizować je i być chętnym do rozważenia swoich opinii w świetle nowych dowodów i racjonalnych argumentów. Powinni oni umieć rozpoznać i stawić czoła stronniczości, indoktrynacji i propagandzie.

Zmiana perspektywy lub podejście wieloperspektywiczne

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się zmianę perspektywy i spojrzenie na sytuację z różnych punktów widzenia.

Rozpoznawanie negatywnych stereotypów i uprzedzeń

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się rozpoznanie negatywnych stereotypów i uprzedzeń oraz aktywne przeciwstawianie się im.

Kompetencje międzykulturowe w komunikacji

Edukacja globalna powinna pomagać uczącym się radzić sobie z kulturową różnorodnością języków i kodów w celu osiągnięcia obopólnego zrozumienia. W dzisiejszej, przypominającej mozaikę, kulturze musimy zaakceptować ideę, że każda grupa społeczno-kulturowa może wnosić swój wkład we wzbogacenie naszego życia wspólnotowego poprzez wymianę elementów związanych z tożsamością, dialog i zaangażowanie wszystkich członków wielokulturowej wspólnoty.

Praca zespołowa i współpraca

Edukacja globalna powinna pomagać uczącym się doceniać wartość współpracy poprzez wspólne zadania oraz pracę z innymi osobami i grupami na rzecz osiągnięcia wspólnych celów.

Empatia

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się wrażliwe rozumienie punktów widzenia i uczuć innych, w szczególności osób należących do innych grup, kultur i narodowości.

Dialog

Edukacja globalna powinna rozwinąć umiejętności dialogu, takie jak aktywne słuchanie, szacunek dla opinii innych i konstruktywną asertywność.

Asertywność

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się jasne i asertywne komunikowanie się z innymi, to znaczy nie w sposób agresywny pozbawiających innych ich praw, jak i nie w sposób pasywny, który pozbawia tych praw nas samych.

Radzenie sobie ze złożonością, sprzecznościami, niepewnością

Edukacja globalna powinna pomagać uczącym się zrozumieć złożoność świata, uświadomić sobie sprzeczności i niepewności oraz zrozumieć, że nie istnieją jednowymiarowe rozwiązania skomplikowanych problemów.

Radzenie sobie z konfliktami i transformacja konfliktów

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się stawianie czoła konfliktom i radzenie sobie z nimi w sposób konstruktywny i systematyczny.

Kreatywność

Edukacja globalna powinna stymulować wyobraźnię, aby myśleć i pracować nad zagadnieniami globalnymi w sposób kreatywny i czerpać przyjemność z tego procesu.

Badania

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się poszukiwanie wiedzy dotyczącej zagadnień globalnych poprzez wykorzystanie różnorodnych źródeł.

Podejmowanie decyzji

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się uczestnictwo w procesach decyzyjnych i podejmowanie inicjatywy poprzez procesy demokratyczne.

Media

Edukacja globalna powinna umożliwiać uczącym się rozwijanie świadomości działania mediów i krytyczne podejście do informacji.

Nauka i współczesna technologia

Edukacja globalna powinna wyposażać uczących się w umiejętności potrzebne do tego, aby używać w sposób odpowiedzialny nowych osiągnięć nauki i technologii.

WARTOŚCI I POSTAWY

Kluczowe wartości pozwalają edukatorom wyjaśnić podstawowe zasady procesu uczenia się, prowadząc ich w wyborze treści, identyfikacji i użyciu źródeł informacji, projektowaniu strategii nauczania, uczenia się i ewaluacji oraz rozwijaniu obszarów praktycznej interwencji uczącego się.

Ostatecznym celem edukacji globalnej jest rozwój wartości, opartych na wiedzy o zagadnieniach globalnych oraz odpowiednich umiejętności, pozwalających zbudować postawy odpowiedzialnego globalnego obywatelstwa na poziomie jednostki i wspólnoty.

Do wartości tych mogą należeć:

Poczucie własnej wartości, wiara w siebie, szacunek dla samego siebie i innych

Edukacja globalna zachęca uczących się do rozwijania poczucia swojej własnej wartości i dumy z ich własnego, specyficznego zaplecza społecznego, kulturowego i rodzinnego. Zachęca ich również do rozwijania poczucia wartości innych ludzi, w szczególności tych o odmiennych uwarunkowaniach.

Odpowiedzialność społeczna

Edukacja globalna zachęca uczących się do rozwijania solidarności i poczucia troski o bardziej sprawiedliwy społecznie, bezpieczny i pokojowy świat na poziomie lokalnym, narodowym i międzynarodowym.

Odpowiedzialność ekologiczna

Edukacja globalna zachęca uczących się, aby troszczyli się równowagę środowiska naturalnego na poziomie lokalnym i globalnym.

Otwartość umysłu

Edukacja globalna promuje przyjmowanie różnych źródeł informacji, kultur i wydarzeń z krytycznym, otwartym umysłem.

Postawy wizjonerskie

Edukacja globalna zachęca uczących się do rozwijania różnych wizji lepszego, bardziej sprawiedliwego dla wszystkich świata w odniesieniu do własnej społeczności, innych społeczności i skali globalnej.

Proaktywne i partycypacyjne uczestnictwo w społeczności

Edukacja globalna wzmacnia poczucie przynależności do społeczności (lokalnie i globalnie), gdzie prawa i obowiązki jednostki oraz ogółu są znane i respektowane przez wszystkich, co kreuje poczucie wzajemnego wsparcia i potrzebę uczestnictwa we wspólnych decyzjach, promując zasady pluralizmu, niedyskryminacji i sprawiedliwości społecznej.

Solidarność

Edukacja globalna prowadzi do aktywnej solidarności, kreując obywateli świata świadomych rzeczywistości globalnej i zaangażowanych w pracę na rzecz bardziej zrównoważonego świata, opartego na prawach człowieka dla wszystkich, dialogu i współpracy.

ROZDZIAŁ D

METODOLOGIA

METODOLOGIA

Metodologia, jako system zasad poprzedzających i analizujących praktykę, służy do systematycznego badania relacji pomiędzy metodami a teorią w każdej dziedzinie nauki.

Dla ułatwienia, warto dokonać rozgraniczenia między metodologią a metodami. Metodologia, jako zasadnicza część epistemologii, stanowi naukowy fundament dla rozwijania metod, zarówno w odniesieniu do kreowania nowych, specyficznych metod, jak i analizy istniejących. Metoda jest to zaplanowana procedura regulująca linię działań podejmowanych w celu uzyskania określonych celów w danej gałęzi nauki.

Metodologia w edukacji, a zwłaszcza w edukacji globalnej, jest czymś więcej niż dyskusją o metodach nauczania – metodologia jest ważnym filarem polityki edukacyjnej. Obok tego, jak nauczać, albo jak tworzyć działania edukacyjne, metodologia zawiera w sobie wszystkie kwestie dotyczące istoty edukacji. W tym sensie, zawartość jakiegokolwiek działania edukacyjnego musi być bezpośrednio związana z metodami, które będą wykorzystywane w grupie uczących się, aby osiągnąć cele wybranej aktywności. To podstawowe stwierdzenie staje się zastosowaniem szerszego kontekstu ideowego. Kwestie metodologiczne muszą być więc postrzegane nie tylko w odniesieniu do konkretnych aktywności związanych z uczeniem się, ale jako ramy ciągłego procesu uczenia się, odnoszące się do głównych celów edukacji, pozostające w dynamicznej interakcji z procesem ewaluacji.

Jeśli więc zgodzimy się, że każda forma edukacji wpływa na sposób myślenia, działania i życia ludzi, możemy wyciągnąć wniosek, że jakakolwiek dyskusja o roli metodologii w edukacji jest bliska dyskusji o roli edukacji w naszych społeczeństwach.

FUNDAMENTY METODOLOGII EDUKACJI GLOBALNEJ

Aby dokonać refleksji na temat fundamentów metodologii edukacji globalnej powinniśmy powrócić do głównych koncepcji w Deklaracji Globalnej Edukacji z Maastricht:

> ***„Edukacja globalna jest to edukacja, która otwiera ludziom oczy i umysły na rzeczywistość zglobalizowanego świata”.***

Metodologia edukacji globalnej musi odnosić się do rzeczywistej sytuacji na świecie. Oznacza to, że po pierwsze, opiera się ona na rzeczywistości, kontekście i potrzebach grupy uczących się, następnie na rzeczywistości lokalnej społeczności otaczającej tę grupę, a wreszcie także na rzeczywistości globalnego społeczeństwa wpływającej na lokalne realia oraz ich wzajemne zależności. Wymaga to przede wszystkim wyjaśnienia wszystkich koncepcji, którymi będziemy się zajmować, a następnie użycia szerokiego zasobu materiałów źródłowych dostosowanych do zróżnicowanych możliwości i cech grup uczących się (tj. wieku, znajomości języków, tła kulturowego oraz możliwości fizycznych) oraz odnoszących się do stylu uczenia się.

Cele i poszczególne etapy aktywności muszą być jasne i zrozumiałe dla każdego, co zapewni każdemu możliwość partycypacji, ale także pozwoli zbudować wspólne zrozumienie realiów świata i ich wzajemnych połączeń.

Do refleksji na temat procesu uczenia się, krok po kroku, mogą posłużyć następujące przykładowe pytania:

- *Kim są ludzie w tej grupie (edukatorzy i uczący się)?*
- *Skąd pochodzą (tło kulturowe itp.)?*
- *Jak ich identyfikacja kulturowa postrzegana jest w grupie oraz społeczeństwie, w którym żyją?*
- *Dlaczego tutaj są?*
- *Jak czują się w tej grupie?*
- *Jak zachowują się wobec siebie?*
- *Jak każdy/każda z nich reaguje na zachowanie edukatora?*
- *Jak czuje się edukator i jak reaguje na zachowanie uczących się, jako indywidualnych osób i jako grupy?*

Zrozumienie grupy uczących się jest warunkiem *sine qua non* dla wszystkich edukatorów, zwłaszcza gdy zajmują się kwestiami edukacji globalnej.

Mając na uwadze, że żadna identyfikacja kulturowa, osobista czy kolektywna, nie jest statyczna w naszym zglobalizowanym świecie, staje się to niezwykle ważne.

Równie istotny jest sposób radzenia sobie z odpowiednią atmosferą uczenia się i jej tworzenie, budowanie mostów komunikacji i zaufania oraz tworzenie zachęcającej, bezpiecznej i przyjemnej przestrzeni dla *uczenia się od innych* i *uczenia się z innymi*, gdzie każdy czuje się pewny siebie i ma poczucie przynależności.

W jaki sposób my, jako edukatorzy, osiągamy ten cel? Jakim procesem się kierujemy?

Odpowiedź ponownie będzie miała formę pytania. *Czy jest możliwe zrozumienie każdej osobowości i włączenie części jego/jej życia do grupy, stosując* ***jedną*** *metodę,* ***jedno*** *działanie i* ***jedno*** *narzędzie?*

Odpowiedzią mogą być ***zróżnicowane***, atrakcyjne, partycypacyjne, kreatywne i elastyczne działania, angażujące wszystkich uczących się i respektujące ich życzenia, osobowości, życie, tło kulturowe i godność.

Edukacja globalna inspiruje ludzi do *działania na rzecz większej sprawiedliwości i równości na świecie oraz praw człowieka dla wszystkich*.

Dyskusja nad fundamentalnymi koncepcjami sprawiedliwości, równości i praw człowieka wymaga metod prowadzących do krytycznego myślenia i analizy – procedur badawczych, aktywności opartych na badaniu, studiowaniu, eksploracji i zadawaniu pytań. Jednocześnie, treści działania edukacyjnego musi odnosić się do życia tych ludzi, realnych sytuacji i doświadczeń, co pozwoli zwiększyć świadomość uczących się odnośnie kwestii niesprawiedliwości i nierówności. Jest również ważne, aby rozpoznać i przestudiować akty sprawiedliwości,

warunki równości i respektowanie praw człowieka w odniesieniu do życia codziennego, aby umożliwić refleksję nad kontekstem, który dopuszcza lub tworzy takie wartości w obrębie naszych społeczeństw.

Oczywiście, potrzebny jest prawdziwy demokratyczny dialog między wszystkim uczestnikami procesu uczenia się, aby podtrzymywać proces krytycznej i twórczej eksploracji świata oraz ułatwiać budowanie wspólnej wiedzy i wspólnego rozumienia świata, w którym żyjemy. Niezbędne jest włączenie rozmaitych istotnych komponentów określonych systemów wartości i władzy oraz dyskusja dotycząca współzależności realiów życia ludzi.

Podejście holistyczne ma na celu zrozumienie bezpośrednich i pośrednich relacji między formami władzy, przemocą i niesprawiedliwością na wszystkich poziomach, jak również wartości, praktyk i niezbędnych warunków do pokonania tych negatywnych zjawisk. Przejście od ignorancji i obojętności do wiedzy i świadomości w kwestiach globalnych może być rezultatem procesu uczenia się, który zapewnia połączenie między kontekstem osobistym a zbiorowym oraz między kontekstem lokalnym i globalnym. Przejście od wiedzy i świadomości do działania, w celu działania na rzecz większej sprawiedliwości i równości na świecie oraz praw człowieka dla wszystkich może być rezultatem procesu uczenia się, w którym nacisk położony jest na rozwój krytycznego upodmiotowienia i wspierane są zdolności uczących się do partycypacji w zbiorowym procesie podejmowania decyzji, jak również w działaniach na rzecz transformacji na poziomie lokalnym, którym przyświeca przytoczony cel.

Równie ważne jest połączenie wiedzy teoretycznej z realiami społecznymi przeszłości i teraźniejszości, co pozwoli na zrozumienie fundamentalnych zasad procesu historycznego i zdanie sobie sprawy, dlaczego i w jaki sposób ludzkość dotarła do aktualnej, skomplikowanej sytuacji na poziomie lokalnym i globalnym, jak również stworzy pozytywną wizję przyszłości.

PODEJŚCIA METODOLOGICZNE W EDUKACJI GLOBALNEJ

Uczenie się oparte na kooperacji

W uczeniu się opartym na kooperacji zachodzi pozytywna współzależność między wysiłkiem poszczególnych uczestników tego procesu. Starają się oni wzajemnie się wspierać, tak aby wszyscy członkowie grupy mogli odnieść wspólne korzyści z pracy każdego z nich. Występuje pozytywna współzależność między postawami uczestników na rzecz wspólnej pracy. Metoda ta pozwala na uczenie się poprzez interakcję, wzmacnia umiejętności komunikacyjne uczestników i buduje ich poczucie wartości.

Uczenie się oparte na problemach

Metodologie oparte o problemy do rozwiązania zachęcają ludzi do zadawania pytań i odpowiadania na nie, wykorzystując ich naturalną ciekawość w odniesieniu do specyficznych wydarzeń czy tematów. Uczestnicy

zapraszani są do refleksji nad kwestiami, na które nie ma jednoznacznych odpowiedzi czy łatwych rozwiązań, co odzwierciedla złożoność sytuacji występujących w realnym świecie. Problemowe uczenie się otwiera drogę do aktywnego, zorientowanego na zadania i opartego na samokontroli podejścia do procesu uczenia.

Uczenie się oparte na dialogu

Dialog tworzy interakcje słowne między uczestnikami, które stymulują wymianę pomysłów. Stanowi pomost między ludźmi i tworzy przyjazną przestrzeń dla formułowania myśli, refleksji i propozycji, nawet jeśli spotkają się ze sprzeciwem albo będą odmienne. Dialog służy rozwojowi umiejętności komunikacji i słuchania, promując zrozumienie różnych kwestii i punktów widzenia. Jest to jedna z najważniejszych metod w globalnej edukacji.

KRYTERIA WYBORU I EWALUACJI METOD EDUKACJI GLOBALNEJ

MEDOTY EDUKACJI GLOBALNEJ MUSZĄ BYĆ:		METODY EDUKACJI GLOBALNEJ:	
• Interesujące	• Refleksyjne	• Opierają się na dobrych źródłach	• Szanują uczestników
• Atrakcyjne	• Nakierowane na różnych ludzi	• Są spójne z treściami globalnej edukacji	• Oparte są na wartościach ogólnoludzkich
• Motywujące	• Urozmaicone i zmienne	• Nie „uczą", ale edukują	• Rozwijają krytyczne myślenie
• Stanowiące wyzwanie	• Skoncentrowane na uczącym się	• Podnoszą świadomość	• Łączą poziom lokalny z globalnym
• Partycypacyjne	• Kreatywne	• Dają poczucie przynależności	• Stymulują do działania
• Kolaboracyjne	• Interaktywne	• Wydobywają poczucie odpowiedzialności	• Łączą treści z praktyką
• Realistyczne, ale optymistyczne	• Demokratyczne	• Angażują ludzi	• Są oparte na skali mikro/makro
• Obiecujące	• Dynamiczne		• Promują wartości ogólnoludzkie

ISTOTNE ELEMENTY PRAKTYKOWANIA EDUKACJI GLOBALNEJ

W formalnej i nieformalnej edukacji globalnej za istotne uznawane są poniższe kwestie:

Definicja i zrozumienie grupy uczących się

Tak, jak we wszystkich formach edukacji, kwestią fundamentalną jest uwzględnienie sytuacji wyjściowej grupy uczących się – w edukacji globalnej jest to niezbędne. W trakcie tworzenia programu edukacji globalnej i wyboru właściwych metod należy wziąć pod uwagę przede wszystkim wiek, liczbę uczestników, różnorodność społeczną i kulturową w odniesieniu do wybranych tematów, dostępny czas, materiały i przestrzeń. Elementem kluczowym jest również rozpoczęcie od określenia kontekstu, w jakim funkcjonują uczący się, jak również wspólnej eksploracji ich potrzeb. Jest to tym istotniejsze w tworzeniu programów edukacji globalnej tam, gdzie programy nauczania nie są z góry ustalone.

Odpowiednio ukierunkowane dyskusje oraz kwestionariusze wstępne to najbardziej typowe metody identyfikacji tego typu potrzeb, na których oprzeć można tematy i działania w ramach programu edukacyjnego.

Wybór odpowiedniego środowiska uczenia się:

Środowisko nakierowane na uczącego się rządzi się zasadami demokratycznego, partycypacyjnego, kooperatywnego i opartego na doświadczeniu uczenia się. W takim interaktywny środowisku, doceniane i promowane są: krytyczne myślenie, demokratyczny dialog i holistyczne spojrzenie, w trakcie całego procesu edukacyjnego.

ŚRODOWISKO UCZENIA SIĘ W EDUKACJI GLOBALNEJ MUSI BYĆ:	ŚRODOWISKO UCZENIA SIĘ W EDUKACJI GLOBALNEJ:
• Demokratyczne i oparte na dialogu • Partycypacyjne • Zapewniające troskę i wsparcie • Przyjemne i pełne nadziei • Stymulujące i inspirujące	• Kreuje pewność siebie • Wspiera wzajemne zrozumienie i zaufanie • Stymuluje wzajemne uczenie się • Może być mikrokosmosem w świecie

Aspekt koncepcyjny:

Należy w odpowiedni sposób odnieść się do głównych koncepcji związanych z problemami globalnymi, którymi się zajmujemy. Koncepcje te stworzą dobre, solidne tło, na którym oparte będzie interaktywne uczenie się.

Rozwijanie krytycznego myślenia:

Krytyczne myślenie rozwijane jest poprzez różne kroki i poziomy uczenia się. Po pierwsze, uczący się muszą zdać sobie sprawę z realiów, aby mieć świadomość globalnego społeczeństwa i rozwinąć w sobie wartości dotyczące prawa każdej osoby do życia w godności. Następnie, muszą je zrozumieć na drodze analizy i syntezy. Kluczowe dla zrozumienia jest odniesienie się do sytuacji z własnej rzeczywistości i codziennego życia.

Analiza sytuacji poprzez rozbicie jej na czynniki pierwsze toruje drogę do pytań „co" i „dlaczego", zamiast odpowiedzi, do dialogu opartego na argumentach i otwartości na różnice. Synteza poprzez połączenie różnych elementów światowej układanki to ważny krok w kierunku zrozumienia politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych wymiarów każdej sytuacji i współzależności rzeczywistości różnych społeczeństw, jak również w kierunku rozwijania poczucia odpowiedzialności.

Zastosowanie informacji i wiedzy w nowych sytuacjach otwiera perspektywy na lepszy świat poprzez aktywne uczestnictwo. Ewaluacja wiedzy w oparciu o konkretne kryteria, powiązane z rezultatami analizy i syntezy, rozwija postawy i umiejętności obywatela o otwartym umyśle.

Stymulowanie ciekawości:

Stymulowanie ciekawości jest ważnym warunkiem wstępnym dla rozwoju krytycznego myślenia. Proces ten może zachodzić poprzez poszukiwanie właściwych pytań, a nie właściwych odpowiedzi, które mogą nie istnieć w niepewnym świecie pełnym skomplikowanych problemów.

Stymulowanie kreatywności:

Stymulowanie kreatywności jest również bardzo ważnym warunkiem wyjściowym dla rozwoju perspektyw i możliwości pokojowego, zrównoważonego świata.

Podejście mikro-makro:

Główne formy:

- *Od poziomu lokalnego do globalnego, np. wychodząc od zanieczyszczenia czy ubóstwa na naszym obszarze prowadzeni jesteśmy do globalnego wymiaru tych problemów, a następnie z powrotem na poziom lokalny (glokalizacja).*
- *Od poziomu osobistego do zbiorowego, np. wychodząc od osobistych historii i doświadczeń prezentowanych przez osoby biorące udział w wielokulturowym programie edukacji globalnej, prowadzeni jesteśmy do kolektywnej konfrontacji z problemem migracji.*
- *Od poziomu emocjonalnego do racjonalnego, np. wychodząc od emocji wzbudzonych na poziomie indywidualnym w związku ze wspomnianymi opowieściami związanymi z migracją, prowadzeni jesteśmy w kierunku eksploracji ogólnych aspektów problemu migracji.*

Podejście interdyscyplinarne

Problemy globalne mogą być rozwijane w ramach dowolnego przedmiotu nauczania, formalnego bądź nieformalnego. Połączenie wiedzy szczegółowej z ogólną i łączenie ze sobą danych pochodzących z różnych dziedzin nauki pozwala na podejście do tych tematów z wielu perspektyw, co jest potrzebne, aby postrzegać wiedzę jako zjednoczony system oraz aby rozumieć siebie i innych w skomplikowanym, współzależnym świecie, gdzie realia naszego życia mogą się uzupełniać, ale też sobie zaprzeczać. Przejście od kultury indywidualizmu do kultury partnerstwa jest warunkiem transformacji osobistych kryteriów jedynej prawdy do wspólnych kryteriów niejednorodnej rzeczywistości.

Trzy wymiary czasowe:

Przyjrzenie się wszystkim trzem wymiarom jest bardzo ważne przy omawianiu problemu globalnego. Przykładowo, w naturalny sposób koncentrujemy się na tym, jak dany problem wygląda w teraźniejszości. Musimy jednak zobaczyć jego przeszłość i zastanowić się nad możliwościami na przyszłość.

Historyczność wiedzy:

Ponadto, ważne jest dostrzeżenie historyczności oraz ograniczeń procesów indywidualnych i społecznych, różnych stadiów rozwoju zjawisk, genezy i schyłku, ograniczeń i możliwego wyczerpania i zniszczenia każdego systemu (ekologicznego, społecznego, ekonomicznego, politycznego), aby osiągnąć rozsądne zrozumienie sytuacji.

Postępowanie z kontrowersjami:

Można się spodziewać, że problemy globalne będą kontrowersyjne. Dlatego też, zajmując się takimi tematami, nie należy unikać kontrowersji, ale raczej się z nią konfrontować, znajdując odpowiednią równowagę i dążąc do syntezy poglądów. Synteza oczywiście nie jest możliwa w każdym przypadku. Przykładowo, kwestie związane z religią mogą być bardzo kontrowersyjne, a wnioski mogą nie być możliwe do ustalenia w drodze demokratycznej debaty. Jednak taka debata ma wartość samą w sobie. W tym przypadku konieczne będzie przedyskutowanie kwestii szacunku dla odmiennych kultur, a każdy w grupie zda sobie sprawę, że żyjemy w szybko zmieniającym się świecie, w którym musimy przemyśleć od nowa dotychczasowe przekonania, wartości i postawy.

Konfrontacja z kwestiami dotyczącymi tożsamości narodowej lub kulturowej:

Te zagadnienia zwykle łączą się z migracją, ksenofobią, stereotypami i prawami człowieka, mogą więc z tego względu być bardzo kontrowersyjne i należy z nimi postępować bardzo delikatnie. Choć edukacja globalna

oznacza sprzeciw wobec status quo, nie powinna być nigdy postrzegana jako zagrożenie, ale jako pozytywne wyzwanie, mogące wzbogacić i poszerzyć tożsamość narodową i kulturową.

Wprowadzenie elementu zmiany:

Ciągła zmiana i wiążące się z tym niepewność i niestabilność stanowią realia naszego świata. Edukacja globalna powinna przygotować uczących się do stawienia czoła tej rzeczywistości i dostosować się do niej w sposób pozytywny i konstruktywny. Oznacza to poszukiwanie sposobów na osiągnięcie pewnego rodzaju dobrej równowagi między stabilnością a zmianą. W tym celu potrzebne jest podejście bardziej holistyczne, łączące różne wymiary istnienia (fizyczny, intelektualny, emocjonalny i duchowy) z różnymi wymiarami środowiska (naturalnym, społecznym, kulturowym, ekonomicznym i politycznym).

Inspirowanie optymizmu i zabawy:

Edukacja globalna jest optymistyczna i przynosi nadzieję. Jest wielu współczesnych „proroków", którzy w stylu Kasandry zdają się przepowiadać koniec świata. Jak radzić sobie z pesymizmem? Jednym z pozytywnych sposobów jest podkreślanie wiary w naturę ludzką. Można cofnąć się o dwa albo trzy pokolenia w historii i przyjrzeć się postępowi, który został poczyniony, np. w odniesieniu do bezpieczeństwa społecznego czy rozpowszechnienia edukacji, co pozwoli otworzyć pozytywne perspektywy. Globalna edukacja musi ponadto sprawiać przyjemność – co jest elementem powiązanym z jej optymizmem. W osiągnięciu dobrej atmosfery pomaga również humor. Warto stosować metody aktywne, związane z zabawą, co może przynieść niezwykłe rezultaty w rozwijaniu umiejętności i wartości globalnych prowadzących do działania.

Oparcie na osobistych doświadczeniach lub symulacjach:

Osobiste doświadczenia lub symulacje to formy eksperymentalnego uczenia się. Teorie pedagogiczne głoszą, że „ludzie uczą się najsilniej poprzez swoje własne doświadczenie, w sytuacjach obejmujących kognicję, emocje i działanie". Aktywności symulacyjne w edukacji globalnej mogą prowokować silne emocje, z którymi nie jest łatwo sobie poradzić. Z tego względu, edukator musi być przygotowany do postępowania z silnymi emocjami oraz musi znać i rozumieć każdą z osób w grupie. Emocjonalne aktywności muszą być wykorzystywane bardzo uważnie, w określonym rozkładzie czasowym, jako punkt wyjścia albo część całego programu. W przeciwnym wypadku, nadmiar emocji może oddalić grupę od rozumowania i refleksji. Metody zapewniające jednocześnie doświadczenie i refleksję, równoważące poziom kognitywny, emocjonalny i działania, są najbardziej efektywne dla uczenia się w ramach edukacji globalnej.

Stymulowanie aktywnego zaangażowania:

Stymulowanie aktywnego zaangażowania jest bardzo ważne dla zmiany wartości i postaw. Aktywności mogą być zaprojektowane przez uczących się, dla grupy uczących się oraz dla lokalnej społeczności, w oparciu o ocenę ich realiów i potrzeb. Uczestnicy mogą próbować proponować rozwiązania albo nawet podejmować wspólne działania na rzecz transformacji w swoim środowisku, na poziomie mikro (sala lekcyjna, szkoła, społeczność,

wieś itp.), np. łącząc edukację formalną z działaniami organizacji pozarządowych. Poprzez te procesy uczący się mogą dostrzec, jak partycypacja i zdolność do odpowiadania na autentyczne potrzeby poprawiają życie społeczności, zaś to, miejmy nadzieję, może doprowadzić do zaangażowania etycznego, społecznego i obywatelskiego przez całe życie.

Sieciowanie społeczności z różnych krajów:

W ramach praktyki edukacji globalnej bardzo istotne jest tworzenie powiązań z innymi krajami, kulturami i społeczeństwami. Powiązania te przekładają się na widoczną, konkretną solidarność współpracujących grup. Mogą one na przykład pomagać ludziom w krajach rozwiniętych zrozumieć zalety życia na wsi w stosunku do miasta, a ludziom w krajach mniej rozwiniętych zrozumieć, że nie każdy człowiek w kraju rozwiniętym urodził się bogaty. Z drugiej strony, migranci z rozmaitych krajów są wszędzie. Angażując ich w proces edukacyjny wprowadzamy różne głosy, aktywnie wykazując naszą współzależność i potrzebę solidarności.

Wykorzystanie wielorakich źródeł:

Edukatorzy praktykujący edukację globalną powinni posługiwać się szerokim wachlarzem materiałów źródłowych, stosownych do realiów środowiska uczenia się (gdzie, kiedy, kto, co, jak również treść i kontekst programu). Bardzo często obiektywne trudności eliminują możliwość wyboru materiałów źródłowych. Edukatorzy globalni muszą być elastyczni i dostosowywać swoje aktywności do dostępnych źródeł i działania. W edukacji globalnej ważne jest nie narzędzie, ale to, jak je wykorzystujemy.

Korzystanie z mediów:

Pozyskiwanie informacji z mediów (prasa, TV, Internet) stanowi część naszego codziennego życia. Edukacja globalna przy pomocy mediów jest zarówno środkiem, jak i celem – środkiem ze względu na ogromną ilość i różnorodność informacji przychodzących z rozmaitych, komplementarnych źródeł oraz celem, ponieważ nauka o świecie poprzez środki masowego przekazu jest najlepszym sposobem na rozwinięcie świadomości medialnej, która jest dziś absolutnie niezbędna globalnym obywatelom.

Zrozumienie, że media są celem edukacji globalnej: Edukacja medialna wiąże się bezpośrednio z edukacją globalną, jako że wspiera krytyczne myślenie poprzez krytyczne podejście do specyficznego źródła informacji (obiektywnej lub subiektywnej, zorientowanej ideologicznie bądź kulturowo), poprzez analizę, rozróżnienie i porównanie tego, czym jest wydarzenie a czym realna sytuacja oraz czym jest opinia i komentarz. Edukacja medialna wspiera edukację globalną, ponieważ wiąże się z różnymi tematami w ramach programów formalnych i nieformalnych. Warunkiem ***sine qua non*** w wykorzystaniu mediów w jakimkolwiek przedmiocie edukacji jest rozróżnienie informacji od wiedzy.

Wykorzystanie mediów jako materiału źródłowego w edukacji globalnej: Wykorzystanie informacji z mediów w procesie uczenia się może być niezwykle interesujące na poziomie mikro – przynosząc wiedzę o mikrokosmosie otaczającym grupę uczących się i zrozumienie, w jaki sposób społeczność lokalna reaguje na realia światowe i umożliwiając analizę, jak ludzie żyjący wokół nas odbierają informacje dotyczące kontekstu globalnego. Jest to również źródło informacji na poziomie makro, które niesie ze sobą wyzwanie zrozumienia współzależności w świecie,

w którym żyjemy. W edukacji globalnej edukator wykorzystujący media może zachęcić uczących się do uświadamiania sobie problemów globalnych, do bycia krytycznymi odbiorcami każdej formy informacji, do dekonstrukcji stereotypów, do rozwijania kultury zrozumienia i bycia aktywnym obywatelem.
Wykorzystanie mediów w edukacji globalnej pozwala uczącym się stać się aktywnymi badaczami informacji i uczestnikami opartego na współpracy procesu odkrywania wiedzy.

Wykorzystanie mediów jako środka do działania w roli globalnych obywateli: Wykorzystanie mediów jest wyzwaniem nie tylko jeśli chodzi o pozyskiwanie, ale także rozprzestrzenianie informacji, wychodzących od grupy do społeczności lokalnej czy globalnej, jeśli grupa przechodzi z etapu uczenia się do działania w realnej rzeczywistości albo w cyberprzestrzeni. Media mogą być używane do podnoszenia świadomości ludzi i do nadania widoczności osobom czy też kolektywnym działaniom we wspólnym interesie (np. akcje solidarności czy współpracy na rzecz dobrobytu społeczności, protesty przeciwko łamaniu prawa, wydarzenia międzykulturowe, działania na rzecz zrównoważonego rozwoju).

Proces dynamiczny:

Aktywności edukacji globalnej odbywają się poprzez ciągły proces przygotowań, działania i refleksji. Wszyscy uczestnicy tego typu edukacji będą przeprowadzać oceny potrzeb, przygotowywać propozycje, tworzyć plany działań, jak również dokonywać refleksji i dzielić się rezultatami swoich działań w obrębie większej grupy. Wewnętrzna ewaluacja stanowi ważny filar całego procesu, opierając się na refleksji i połączeniu z celami działania. Wyniki ewaluacji mogą być punktem wyjścia do przeprojektowania aktywności czy projektu, przy wzięciu pod uwagę nowych perspektyw i planów. Edukacja globalna nie stanowi statycznej, powtarzalnej procedury, lecz jest kontynuowanym i dynamicznym procesem refleksji i działania, a zatem praktyką.

METODY PRAKTYKOWANIA EDUKACJI GLOBALNEJ

Edukacja globalna, przy swoim szerokim spektrum zagadnień i dynamicznych aspiracjach, rzeczywiście oferuje możliwości wykorzystania w praktyce rozmaitych metod – od bardziej „klasycznych" do bardziej „innowacyjnych". Edukatorzy muszą pamiętać o tym, że metoda jest podejściem do uczenia się, bezpośrednio łączącym się z celami i pozostającym w spójnej, dynamicznej interakcji z treścią każdego zagadnienia i aktywności. Ponadto, ważne jest nie samo przyswojenie wiedzy, ale proces, w którym uczący się „uczą się, jak się uczyć".

Kwestią kluczową w edukacji globalnej jest stosowanie w każdym przypadku wymienionych powyżej propozycji metodologicznych. Z tego powodu, środowisko zorientowane na uczącego się zasadniczo wyklucza wybitnie „klasyczną" metodę długiego wykładu skierowanego do pasywnych odbiorców, nawet jeśli w trakcie tego wykładu stosowane są nowoczesne technologie. Podobnie, pisemne ćwiczenia nie mogą być bardzo efektywne, jeśli oparte są na długich, suchych naukowych tekstach, po których następują liczne „akademickie" pytania wymagające od każdego z osobna odpowiedzi. Z drugiej strony, historyjki (opowiadane albo przedstawione w formie obrazkowej)

czy komiksy, którym w każdym wypadku towarzyszą inspirujące pytania, mogą lepiej zmotywować uczących się do poszukiwania odpowiedzi w grupach i dyskutowania o aspektach spraw globalnych w środowisku edukacyjnym, które zapewnia partycypację, współpracę, wykorzystanie doświadczeń, a przede wszystkim demokrację.

Na tej podstawie, mile widziane są wszystkie aktywności interaktywne: „przełamujące lody" i energetyzujące, symulacje i gry, odgrywanie ról, brainstorming, ćwiczenia polegające na rozwiązywaniu problemów, debaty, dyskusje w grupach, dyskusje w formie paneli czy okrągłych stołów, ćwiczenia w parach, wymiana doświadczeń, badań czy prezentacji, wizyty studyjne, sztuka partycypacyjna, studia przypadków, aktywności związane ze sztuką, w tym muzyką i tańcem, jak również aktywności oparte o historie i opowieści czy też sztuki wizualne i ikonografię (fotografia, film, kolaż, komiks, rysunek itp.). Jest wiele tego rodzaju metod znanych wykwalifikowanym edukatorom. Obecnie istnieje wiele materiałów, drukowanych i online, zapewnianych przez organizacje europejskie i międzynarodowe, które opisują konkretne przykłady i pomysły na takie metody[7].

W każdej z tych metod musi być zachowany jeden przekaz: miejsce, gdzie praktykowana jest edukacja globalna powinno przypominać metaforyczny ul, gdzie wszystkie pszczoły mają swoją rolę do odegrania na rzecz wspólnego celu, przy czym jedyna różnica jest taka, że edukator nie jest w żadnym razie autokratyczną królową!

Zakłada się, że w przypadku edukacji nieformalnej grup młodzieży albo bardziej dojrzałych dorosłych, edukator powinien przypominać dyrygenta orkiestry, w której on/ona i wszyscy muzycy demokratycznie ustalają szczegóły programu, jak również poszczególne role każdej osoby i wspólne role służące uzyskaniu w finale harmonijnej symfonii!

EDUKATORZY, UCZĄCY SIĘ I INSTYTUCJE EDUKACYJNE W OBLICZU NOWYCH METOD

Jako że edukatorzy nie są tylko częścią systemu edukacyjnego, ale także działają jako jednostki i członkowie stale zmieniającego się społeczeństwa, innowacyjne metody w edukacji często pojawiają się w wyniku oddolnej inicjatywy. Bycie edukatorem zajmującym się edukacją globalną wymaga z całą pewnością rozwijania własnych metod, zgodnych z osobistą wiedzą, umiejętnościami, odbytymi szkoleniami, osobowością, pewnością siebie, pomysłami i motywacją. W wyniku samoewaluacji połączonej z krytycznym podejściem do konwencjonalnych metod stosowanych w edukacji, bądź też w ramach zwykłej ludzkiej potrzeby rozwoju i doskonalenia się, wielu edukatorów poszukuje nowych metod odpowiadających wyzwaniom naszych czasów. Czasami uczący się również domagają się nowych i innowacyjnych metod i krytycznie podchodzą do metod tradycyjnych. Jednak bardzo często, przynajmniej w edukacji formalnej, edukatorzy poszukujący nowych metod pochodzących od instytucji edukacyjnych, w rzeczywistości domagają się tylko nowych narzędzi. Bardzo często również instytucje te oferują nowe narzędzia czy wyposażenie, uznając, że wykorzystanie tych narzędzi doprowadzi do zmiany metodologii i w ten sposób wpłynie na „wydajność" lekcji, bez refleksji nad spójnością pomiędzy narzędziami, metodami, celami i treścią (co, dlaczego, jak). Z tego względu, kolejnym wyzwaniem dla edukacji globalnej jest wyklarowanie roli i znaczenia metod innowacyjnych, czy to z nowymi narzędziami i wyposażeniem, czy bez nich.

7 Patrz strona internetowa Centrum Północ-Południe:www.nscentre.org, link „edukacja".

REKOMENDOWANE PRAKTYKI

a) Metoda projektowa

Praca nad wspólnym tematem globalnym, czy jego aspektami, stanowi bardzo kreatywne zadanie dla uczących się w sektorze formalnym i nieformalnym. Praca ta może obejmować wybrane elementy, takie jak informacyjne teksty, wiersze czy proza, fotografie, obrazki, grafika, komiksy, wycinki z gazet czy magazynów, kolaże, gazetkę szkolną, muzykę, odgrywanie ról, a nawet produkcję materiałów audiowizualnych czy płyty CD. Nawet jeśli projekt realizowany jest indywidualnie, musi posiadać wymiar zbiorowy, w tym finalną prezentację, dyskusję i ewaluację na forum klasy. Jednak lepiej jest, jeśli jest to rezultat pracy grupowej, do której uczestnicy mogą wnieść część lub wszystkie z powyższych elementów, odpowiednio do swoich zainteresowań i zdolności. Mile widziane są również zadania terenowe, tam gdzie to możliwe dotyczące w pierwszej kolejności sytuacji lokalnej. Ostatecznym rezultatem może być wystawa całego projektu, w miejscu, w którym się on odbył albo na poziomie lokalnej społeczności[8].

Doskonałą okazją do realizacji takich projektów stanowi Tydzień Edukacji Globalnej – doroczne wydarzenie zainicjowane i koordynowane przez Centrum Północ-Południe Rady Europy.

b) Metoda powiązań światowych

Metoda ta może wnieść prawdziwą treść do metody poprzedniej. Jak ogólnie stwierdzono powyżej, włączenie do klasy (czy jakiejkolwiek innej przestrzeni edukacyjnej) rzeczywistości globalnej jest kluczowe dla aktywnej współpracy w programach edukacji globalnej, zarówno w sektorze formalnym, jak i nieformalnym.
Można to zrobić na wiele sposobów:

- *zapraszając ludzi z innych krajów do procesu edukacyjnego albo nawet odwiedzając inne kraje, tam gdzie możliwa jest grupowa wizyta;*
- *nawiązując kontakty i tworząc sieci z ludźmi z różnych części świata poprzez korespondencję listową czy e-mailową;*
- *przyjmując gości z różnych kultur, np. migrantów żyjących w naszym kraju w pokoju nauczycielskim i salach lekcyjnych szkół czy miejscach realizacji nieformalnych programów edukacji globalnej;*
- *organizując wielokulturowe wydarzenia, zabawy, wystawy czy inne aktywności w szkołach lub przestrzeni publicznej, angażując ludzi z różnych kultur w takie aktywności, w tym pokazując rozmaite style jedzenia, muzyki, tańca, a nawet teatru;*
- *zabierając uczących się w miejsca, gdzie mieszkają ludzie potrzebujący, pozwalając na doświadczenie sytuacji, a jeśli to możliwe, współpracę w konfrontacji z lokalnymi problemami;*
- *angażując uczących się w działania nakierowane na pomoc potrzebującym albo pracę woluntarystyczną inicjowaną przez organizacje pozarządowe, zwłaszcza w edukacji formalnej;*
- *organizując spotkania nauczycieli, uczniów i rodziców jako sesji edukacyjnych poświęconych tematom wielokulturowym.*

8 Patrz strona internetowa Centrum Północ-Południe:www.nscentre.org, link „edukacja".

c) Międzynarodowe partnerstwa szkolne

Metoda ta jest komplementarna w stosunku do poprzedniej. Nawiązano setki dwustronnych relacji pomiędzy szkołami z Południa i Północy, ze Wschodu i Zachodu. Kilka międzynarodowych organizacji łączących szkoły pracuje nad tworzeniem „trójkątów" oraz (docelowo) sieci szkół, oferując strony internetowe, pomysły, spisane doświadczenia i raporty. W większości krajów europejskich istnieją krajowe agencje bądź organizacje pozarządowe zapewniające wsparcie szkołom zainteresowanym międzynarodowymi partnerstwami. Szereg możliwości w odniesieniu do edukacji globalnej wiąże się zwłaszcza z partnerstwami Północ-Południe.

Z naszego punktu widzenia, partnerstwa te umożliwiają:

- *lepsze zrozumienie światowej współzależności dzięki bezpośrednim kontaktom między uczniami i nauczycielami w krajach i szkołach partnerskich,*
- *pokonanie wspólnych stereotypów i uprzedzeń,*
- *wzrost motywacji nauczycieli i uczniów,*
- *wprowadzanie nowej kultury nauczania i uczenia się poprzez np. łączenie czy nakładanie na siebie wielu tematów,*
- *dalszy rozwój kluczowych kompetencji u wszystkich uczestników, np. w odniesieniu do współczesnych technologii komunikacyjnych, zarządzania projektami, znajomości języków obcych, komunikacji międzynarodowej pomiędzy uczniami i nauczycielami.*

Z metodologicznego punktu widzenia, szkolne partnerstwa Północ-Południe oferują wiele możliwości, jeśli chodzi o aktywności lekcyjne:

- *wymiana listów (pisanych ręcznie, e-maili),*
- *projektowanie i korzystanie z interaktywnych stron internetowych (w tym forów dyskusyjnych i czatu),*
- *wymiana rezultatów działań projektowych pomiędzy szkołami partnerskimi,*
- *zaproszenie na lekcję mieszkającego w naszej miejscowości eksperta pochodzącego z kraju, w którym znajduje się szkoła partnerska, w celu uzyskania więcej informacji o kraju partnerskim,*
- *planowanie wzajemnych wizyt między szkołami partnerskimi.*

d) Konkursy na debaty

Konkursy na przeprowadzenie debaty stanowią bardzo atrakcyjną metodę, w ramach której uczący się w formalnym czy nieformalnym procesie edukacyjnym mogą zwiększyć swoją świadomość dotyczącą współczesnych tematów edukacji globalnej. Mogą być zorganizowane na poziomie grupy, szkoły, lokalnym, krajowym czy międzynarodowym, w zależności od dostępnego finansowania.

Cele konkursu:

- *rozwój umiejętności mówienia i argumentacji opartej na krytycznym myśleniu*
- *uwrażliwienie uczniów na problemy współczesne i nakierowanie ich na zadawanie pytań poprzez eksplorację tych problemów*

- *kultywowanie krytycznego umysłu*
- *wychowywanie krytycznych odbiorców komunikatów i rozwijanie krytycznego oporu przed manipulacją*

Kryteria ewaluacyjne:

- *treść (siła przekonywania, argumenty, poziom wypowiedzi)*
- *ogólne wrażenie (głos, postawa, gesty, ekspresja)*
- *czas (dostosowanie się do limitów czasu)*

Uwaga ogólna: najważniejszym elementem tego typu konkursów nie jest wygrana, lecz udział. Uczestnicy muszą rozumieć, że korzyścią jest samo wyruszenie w tę drogę, a nie dotarcie do celu. W trakcie tej drogi zyskują doświadczenie i wiedzę, które czyni ich lepszymi obywatelami globalnymi.

e) Sztuka partycypacyjna

Sztuka partycypacyjna (SzP) pełni rolę interfejsu, w którym facylitatorzy (artyści i/lub inne osoby o specjalnym przygotowaniu) oraz pozostałe osoby wchodzą w interakcję przy wykorzystaniu zasad i instrumentów przygotowanych specjalnie na ten spektakl. To kolektywne doświadczenie edukacyjne prowadzi uczestników do innego rodzaju samodoskonalenia, promując zasady, tworząc wspólną, bezpieczną przestrzeń komfortu fizycznego i psychicznego. W tej przestrzeni edukatorzy (trenerzy, nauczyciele, psycholodzy, artyści) i uczący się współpracują w partnerstwie opartym na szacunku i równości. Ten rodzaj aktywności artystyczno-formatywnej stanowi odpowiedź na potrzeby grupy, wcześniej zidentyfikowane i określone przy pomocy specyficznej procedury. Odnosząc się do celu edukacyjnego, w sztuce partycypacyjnej sam proces jest równie ważny jak ostateczny rezultat (performance, happening, grafitti, teatr społeczny itp.).

Metody SzP pokonują wszelkie zahamowania i zastępują je satysfakcją z afirmacji możliwości, osobowości i własnych osiągnięć.

Forum teatralne w rozumieniu sztuki partycypacyjnej jest metodą występującą w różnych kontekstach i odpowiednią dla rozmaitych problemów, z którymi konfrontowane są poszczególne grupy, o różnych zainteresowaniach i wywodzące się z różnych kategorii społeczno-zawodowych.

Trenerzy wykorzystują SzP jako skuteczny sposób na stymulowanie aktywizmu/zaangażowania na poziomie społecznym, politycznym czy edukacyjnym. Metoda oparta jest na języku teatru i na estetycznej przestrzeni, co ma na celu stymulowanie interakcji wszystkich uczestników. Stają się oni widzami i aktorami jednocześnie, zjednoczonymi w eksploracji, analizowaniu i ponownym przemyśleniu wielu spośród problemów grupy, do której należą.

Na początek, pokazujemy scenę zawierającą problem (model), będącą zachętą do działania i skłaniającą widzów-aktorów do odpowiedzi i poszukiwania rozwiązań lub możliwych alternatyw, poprzez zastąpienie głównego bohatera i/lub innych postaci, wnosząc w akcję nowy rozwój wydarzeń. Modelowa scena/problem musi zawierać co najmniej jedno podejście niemożliwe do zaakceptowania (przemoc, dyskryminację, brak uczestnictwa itp.), które zostanie zmienione i zastąpione przez uczestników właściwym podejściem.

Takie forum okazuje się być skutecznym narzędziem analizy sytuacji, nawet jeśli możliwe rozwiązania nie są wypracowane do końca. Satysfakcjonującym rezultatem jest już jednak samo pozytywne podejście. W każdym przypadku, debata, forum i sam proces są ważniejsze niż proponowane rozwiązanie, jako że zwykła konfrontacja pomysłów i wymiana argumentów stymulują i szkolą uczestników do działania w rzeczywistości codziennego życia. Symulacja odegrana w trakcie forum będzie dobrym rozwiązaniem w realnym świecie.

f) Uczenie się w społeczności

Technika ta obejmuje działanie na rzecz społeczności i refleksję nad tym działaniem. Rozwija ona odpowiedzialność społeczną i postawę zobowiązania wobec najbliższej nam rzeczywistości. Uczenie się w społeczności może również służyć zastosowaniu wiedzy i umiejętności w odniesieniu do konkretnych problemów czy też do transferu specyficznych sytuacji. Wiąże się z ideą praktycznego działania w powiązaniu z procesem zdobywania wiedzy. Uczenie się treści nie bierze się wyłącznie z podejścia teoretycznego, ale zawiera wartość dodaną wynikającą z nowego komponentu – pracy terenowej i praktyki pogłębiającej koncepcje przyswojone w teorii dzięki silnemu ich doświadczeniu w rzeczywistości.

Uczenie się w społeczności jest świetną praktyką w uczeniu się w edukacji globalnej, dostarczającą informacji i rozwijającą umiejętności pod kątem treningu „prawdziwego życia" w codzienności i w społeczeństwie.

g) Nauka wspólnego życia – metody:[9]

Praktyki związane z doświadczeniem

Obejmują one następujące cechy charakterystyczne:

- *uczący się kierują się własną ciekawością i zainteresowaniami*
- *uczenie się następuje przez bezpośrednie doświadczenie (learing by doing)*
- *edukator jest raczej facylitatorem uczenia się czy mediatorem, a nie jedynym źródłem wiedzy*
- *nie ma formalnej oceny uczenia się*
- *na koniec uczący się dokonują refleksji nad procesem nauki*

Praktyki kolaboratywne

Jest to uczenie się społeczne i interaktywne, gdzie procesy grupowe dominują nad indywidualnym uczeniem się. Z tej perspektywy, aktywności w edukacji globalnej wspierają rozwój takich umiejętności, jak:

- *ustanowienie wspólnego celu*
- *praca grupowa*
- *przypisanie każdemu członkowi grupy własnej określonej roli*
- *ustanowienie wspólnej odpowiedzialności*
- *ustalenie podziału pracy*

9 Delors, J. Apprendre - Un trésor est caché dedans, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

- *ustanowienie wspólnych zasobów*
- *stworzenie możliwości uczenia się od siebie nawzajem i wspólnie*

Praktyki międzykulturowe

Wiele stron internetowych poświęconych edukacji globalnej zachęca do tej formy uczenia się, opartej na dwóch zasadach:

- *relatywizmu kulturowego, zgodnie z którym nie istnieje hierarchia kultur (jedna kultura nie może być zastosowana do oceny działań w innej kulturze)*
- *wzajemności, czyli interakcji i wzajemnej informacji kultur w kontekście naszego wielokulturowego społeczeństwa*

Wychodząc od tych dwóch podstawowych zasad, międzykulturowe uczenie się wypracowane w praktyce edukacji globalnej ma na celu:

- *przezwyciężenie etnocentryzmu*
- *nabycie umiejętności odczuwania empatii w stosunku do innych kultur*
- *rozwój sposobu na współpracę pomiędzy granicami kulturowymi, np. poprzez dwujęzyczność*
- *tworzenie nowej wspólnej tożsamości przekraczającej indywidualne różnice kulturowe*

Praktyka poprzez działanie

Jest to proces zorientowany na cel, zorganizowany w formie projektu o precyzyjnie określonych wynikach. Aby zrealizować projekt, trenerzy/nauczyciele muszą:

- *jasno określić cele edukacyjne*
- *pomóc uczącym się określić swoje własne strategie uczenia się*
- *zmotywować uczących się w taki sposób, żeby wzięli odpowiedzialność za swoją naukę*
- *stworzyć konkretny projekt, który może być zrealizowany w całości przez uczących się*
- *zachęcić do stopniowego wzrostu samodzielności uczących się*
- *pomóc uczącym się w zrozumieniu własnych działań poprzez refleksję (uczenie się poprzez praktykę refleksji)*

Praktyki kontekstualne

Zakładają one stałą integrację procesu uczenia się jednostki z systemem odniesień kulturowych i obywatelskich grupy, społeczności czy społeczeństwa, do których dana osoba należy, albo z którymi się identyfikuje.

W celu stymulacji skutecznego procesu uczenia się, uczestnicy projektów muszą skoncentrować się na:

- *pomocy uczącym się w uzyskaniu ogólnego obrazu celów i strategii uczenia się*
- *zachęcaniu uczących się i wyjaśnianiu przyjmowanych przez nich wartości i tożsamości*

- *wykorzystaniu wcześniejszych doświadczeń i wiedzy uczących się*
- *zachęcaniu uczących się do rozwijania, testowania i stosowania nowych doświadczeń w swoim codziennym życiu*
- *pozwalaniu uczącym się wyciągać własne wnioski*
- *promowaniu globalnej wizji społeczeństwa*

h) Sport

Sport może promować równość, partycypację i inkluzywność wzmacniając wartości społeczne i cele indywidualne, takie jak ciężka praca, fair play, rozwój charakteru i praca zespołowa. Wykazano, że uczestniczenie w zajęciach sportowych zwiększa zaangażowanie w społeczność, poprawia relacje międzyludzkie i wzmacnia tendencję do przyjmowania roli lidera. Ze względu na fakt, że sport promuje także spójność społeczną oraz wzajemne zrozumienie i szacunek, można go wykorzystywać do komunikowania przekazu dotyczącego porozumienia w różnorodności i do pomocy w poszukiwaniu metod pozbawionych przemocy w obliczu trudnych sytuacji[10].

Edukacja globalna musi również uwzględnić zajęcia sportowe jako kluczowe narzędzie oparte na zainteresowaniu i entuzjazmie, jakie wzbudzają wśród dzieci i młodzieży. Zainteresowanie to otwiera przestrzeń dla dialogu, badań i nauki pośród grup o różnych korzeniach kulturowych, religijnych i etnicznych charakterystycznych dla zglobalizowanego świata[11].

KRYTERIA PLANOWANIA I EWALUACJI DZIAŁAŃ W EDUKACJI GLOBALNEJ

Jak wspomniano wcześniej, w edukacji globalnej stosowany jest szeroki wachlarz metod i materiałów oraz możliwe jest wiele edukacyjnych okoliczności i działań.
Na potrzeby planowania, realizacji i ewaluacji działań opartych o metodologię globalnej edukacji, pewną wskazówką może być następująca lista pytań:

1. Wyjaśnienie celów
   - *Jakiego rodzaju komunikat chcę przekazać moim odbiorcom/grupie docelowej na zakończenie działania?*
   - *Jakie są cele (w odniesieniu do liczby uczestników i strategii) działania?*
   - *Proces organizacji działania w edukacji globalnej jest często bardziej istotny niż wynik!*

2. Zaangażowanie partnerów i interesariuszy
   - *Kto (współpracownicy, eksperci, organizacje) może być partnerem w organizowaniu działania dotyczącego edukacji globalnej?*

10 Więcej o sporcie jako metodzie: www.toolkitsportdevelopment.org

11 Więcej o tej praktyce: Birzea, César - Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective, Council for Cultural Co-Operation (CDCC). Rada Europy, Strasbourg, czerwiec 2000

- *Czy możliwe jest zaangażowanie ludzi z różnych środowisk społecznych i kulturowych (np. społeczności, grupy religijne)?*
- *Jaką rolę powinni odgrywać poszczególni partnerzy? Czy będą w stanie wypełnić swoje zadania?*
- *W jaki sposób zorganizowany jest proces współpracy? Czy panuje atmosfera szacunku i partycypacyjnej współpracy?*
- *Czy jest pewne, że wszyscy partnerzy mogą się identyfikować z procesem i jego wynikiem?*

3. Format działań

- *Czy istnieje właściwa relacja między treścią a rodzajem/formatem działania?*
- *Czy rodzaj/format działania umożliwia aktywne zaangażowanie uczestników?*
- *Czy lokalizacja i otoczenie działania z zakresu edukacji globalnej są odpowiednie?*

4. Logistyka

- ***Czas:*** *czy działanie z zakresu edukacji globalnej jest z wyprzedzeniem dobrze zaplanowane? Czy data (dzień tygodnia, w powiązaniu z innymi wydarzeniami tego dnia) działania została właściwie wybrana?*
- ***Budżet:*** *czy niezbędne jest finansowanie zewnętrzne albo pozyskanie funduszy (np. na wynajem sali, opłaty)? Kwestie budżetowe powinny być wyjaśnione pomiędzy wszystkimi partnerami.*
- ***Zasoby ludzkie:*** *czy dla działania jest wystarczające wsparcie personalne?*

5. Public relations i media

- *Jakiego rodzaju promocja (np. ulotki, plakaty, spoty radiowe czy telewizyjne) planowana jest dla działania z zakresu edukacji globalnej?*
- *Czy możliwe jest zaangażowanie lokalnych, regionalnych i krajowych mediów w promocję?*

6. Trwałość

- *Jakiego rodzaju dokumentacja została zaplanowana (dla uczestników)?*
- *Czy spodziewane są jakiekolwiek działania stanowiące kontynuację?*

7. Ewaluacja

- *Jakiego rodzaju działania ewaluacyjne zostały zaplanowane?*
- *Czy zaplanowano ewaluację pracy grupowej?*

KRYTERIA WYBORU I OCENY MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Jak wspomniano wcześniej, nie istnieje jedna metoda dla wszystkich grup docelowych. Podobnie, nie wszystkie materiały źródłowe mogą być wykorzystane w taki sam sposób w różnych grupach czy w odmiennych warunkach. Należy mieć to na uwadze zawsze, gdy wybieramy materiały źródłowe do wykorzystania w trakcie konkretnej lekcji lub aktywności.

Z drugiej strony, wszystkim praktykom edukacji globalnej w sektorze formalnym i nieformalnym można zalecić pewne kryteria wyboru przydatnych materiałów źródłowych. Podobny zestaw kryteriów może posłużyć do oceny materiałów źródłowych w odniesieniu do celów edukacyjnych i ze względu na oddziaływanie na grupę uczących się. Oczywiście, jako edukatorzy nie możemy oczekiwać, że znajdziemy materiały charakteryzujące się wszystkimi wymienionymi poniżej cechami, bo w takim wypadku nigdy nie zdecydowalibyśmy się ich przetestować czy zastosować.

1. Wykorzystanie materiału źródłowego na potrzeby grupy uczących się

Należy wybrać materiały w zależności od grupy uczących się, tj. dostosowując je do:

- ***Grupy wiekowej*** *uczących się – materiały, które nie są zbyt proste, zbyt skomplikowane, zbyt dziecinne, zbyt poważne.*
- ***Poziomu językowego*** *uczących się – jeśli nie zrozumieją instrukcji zawartych w materiale, nie będą mogli uczestniczyć. Jeśli instrukcje są zbyt proste, poczują się uznani przez edukatora za niewystarczająco inteligentnych czy dojrzałych do korzystania z materiału.*
- ***Zdolności*** *wszystkich uczących się, zwłaszcza w grupach gdzie zdolności są zróżnicowane. Nie ma sensu próbować stosować materiału, jeśli nie ma pewności, czy wszyscy uczący są w stanie z niego korzystać.*
- ***Różnorodności kulturowej*** *grupy – materiał nie powinien być nadmiernie zorientowany na specyficzną kulturę, zwłaszcza jeśli grupa jest wielokulturowa, gdyż w takim przypadku uczący się mogą nie zrozumieć lub niewłaściwie zrozumieć treść.*
- ***Zainteresowań*** *grupy – materiał, który jest bardzo ciekawy dla edukatora czy trenera może być nudny dla uczących się.*

2. Format

Jeśli materiał źródłowy jest pakietem czy narzędziem, dużym bądź małym, w jednej albo wielu częściach, powinniśmy sprawdzić czy jest on:

- *łatwy do zapakowania*
- *łatwy do transportowania w rękach czy bagażu*
- *łatwy do otwarcia, montażu i przygotowania do wykorzystania*
- *łatwy do wykorzystania w przestrzeni, którą dysponujemy na ten cel*
- *łatwy do zastosowania w ramach czasowych planowanej aktywności*

Jeśli materiał źródłowy jest w formie elektronicznej, powinniśmy sprawdzić, czy:

- *dysponujemy odpowiednim sprzętem (komputer, łącze internetowe itp.) w miejscu prowadzenia edukacji*
- *format jest dopasowany do urządzeń, którymi dysponujemy w trakcie aktywności*
- *materiał ten może być szybko i łatwo zainstalowany*
- *dane są łatwo dostępne dla wszystkich*

3. Format i treść

Dobry materiał źródłowy:

- *jest elastyczny pod kątem zastosowania w różnych sytuacjach*
- *może być dostosowany do różnych sytuacji*
- *może być łatwo modyfikowany, zależnie od potrzeb*
- *może być łatwo przetłumaczony, zależnie od potrzeb, na inny język*

4. Treść

Materiał źródłowy w edukacji globalnej:

- *wywołuje dyskusję nad kwestiami dotyczącymi tematów edukacji globalnej*
- *prowokuje pytania na temat stereotypowych poglądów*
- *przedstawia realistyczne, ale pozytywne perspektywy*
- *obejmuje punkt widzenia innych*
- *poprawia środowisko uczenia się*

5. Cele i oczekiwania

W trakcie aktywności, dobry materiał źródłowy:

- *wiąże się z wyzwaniami w jego wykorzystaniu zarówno dla edukatora, jak i uczących się*
- *pomaga edukatorom osiągnąć swoje cele w ciekawszy, bardziej stymulujący sposób*
- *pomaga uczącym się osiągnąć cele i zyskać wiedzę*
- *odpowiada oczekiwaniom edukatorów i uczących się, ale może przynieść przyjemne niespodzianki*
- *stymuluje kreatywność*
- *jest odpowiedni w stosunku do treści i kontekstu aktywności*

Po zakończeniu aktywności, dobry materiał źródłowy:

- *zostawia apetyt na dalsze uczenie się*
- *otwiera perspektywy na nowe aktywności*
- *inspiruje do wykorzystania innego materiału z zakresu edukacji globalnej*
- *pomaga wyrobić sobie krytyczne zdanie (pozytywne lub negatywne) odnośnie innych materiałów*

- *pomaga wypracować kryteria wyboru materiałów*
- *umożliwia uczącym się i edukatorom refleksję i poprawę metodologii edukacyjnej*

6. Oddziaływanie

Korzystanie z materiału źródłowego jest przyjemne jeśli:

- *jest zabawny lub poważny*
- *zawiera proste lub skomplikowane idee*
- *przyprawia nas o śmiech albo płacz*
- *jednak z całą pewnością, prowokuje krytyczną refleksję.*

7. Korzystanie z materiałów:

Dobry materiał źródłowy z zakresu edukacji globalnej:

- *prowokuje partycypację*
- *może być wykorzystywany przez każdego*
- *prezentuje treści w sposób szanujący użytkownika*
- *rozbudza kreatywność użytkowników*
- *zachęca do interaktywności*
- *pokazuje, w jaki sposób się z nim obchodzić*

8. Przed wyborem materiału:

- *Jeśli to możliwe, zasięgnij opinii innych edukatorów, którzy z niego korzystali. Nie zapominaj jednak, że wykorzystanie danego materiału jest zawsze różne, gdyż zależy od zmieniających się warunków nauki i nieprzewidzianych czynników.*
- *Spróbuj najpierw w małej grupie, aby przetestować, czy dany materiał się sprawdza. Mniej niewygodna będzie zmiana w grupie mniejszej niż większej, gdyby coś poszło niezgodnie z planem.*
- *Stawiając siebie w pozycji uczących się, pomyśl, czy chciałbyś uczyć się przy wykorzystaniu tego materiału.*
- *Oblicz koszt materiału i budżet niezbędny do realizacji całego projektu.*

9. Po wykorzystaniu materiału:

- *przemyśl, czy pomógł w osiągnięciu postawionych celów*
- *zastanów się nad zadanymi pytaniami*
- *zbadaj oddziaływanie na grupę uczących się*
- *znajdź wartość dodaną aktywności w odniesieniu do tematów edukacji globalnej*

KRYTERIA KSZTAŁTOWANIA PROGRAMU NAUCZANIA W WARUNKACH FORMALNYCH I NIEFORMALNYCH

Być może należy wyjaśnić i zgodzić się co do tego, że kształtowanie programu nauczania w edukacji globalnej nie oznacza włączenia nowego, specyficznego przedmiotu do istniejącego czy nowego programu nauczania. Jest tak po pierwsze dlatego, że edukacja globalna nie może być ograniczona do jednego przedmiotu nauczania, zwłaszcza jeśli cały program nauczania jest inaczej ukierunkowany, jeśli chodzi o cele edukacyjne. Po drugie, edukacja globalna nie może być uzależniona od dobrej woli jednego edukatora, koordynatora czy decydenta, zwłaszcza jeśli inni wszyscy pozostali sądzą, że ich to nie dotyczy. Wreszcie, edukacja globalna stanowi zasadniczo perspektywę *interdyscyplinarną*, promującą włączanie kwestii globalnych do każdego programu edukacyjnego i umożliwiającą edukatorom odnoszenie się do tych tematów w ramach każdego przedmiotu.

Kryteria dla kształtowania programu nauczania w edukacji globalnej można podzielić według dwóch osi, *(a)* kryteria dotyczące samej treści programu nauczania i *(b)* kryteria dotyczące procesu tworzenia programu nauczania. Oczywiście istotne jest, aby obydwie osie były zgodne z celami globalnej edukacji.

NIGDY NIE ZAPOMINAJ, ŻE MATERIAŁ ŹRÓDŁOWY JEST TYLKO MATERIAŁEM. KORZYŚCI Z JEGO WYKORZYSTANIA ZALEŻĄ OD TEGO:

- jak go wykorzystasz,
- jak długo będziesz z niego korzystać,
- jak często korzystasz z niego w przypadku tej samej grupy,
- jak jest odbierany przez grupę,
- co udało się osiągnąć po jego wykorzystaniu.

Kryteria dotyczące treści programu nauczania w edukacji globalnej

Treść programu nauczenia nie sprowadza się tylko do warstwy kognitywnej i etycznej, ale także do kwestii metodologicznych, opisanych wcześniej. Oznacza to po pierwsze to, że perspektywy edukacji globalnej muszą przenikać wszystkie aspekty procesu edukacyjnego, tj. środowiska edukacyjnego, metod, aktywności, podręczników i innych materiałów. Wobec potrzeby wypracowania treści, a następnie ewaluacji efektywności programów nauczania edukacji globalnej przy użyciu jednolitych kryteriów, odwołać się możemy do szeregu pytań, które mogą nam pomóc określić istotę perspektywy edukacji globalnej w programie nauczania:

- *Czy program nauczania wspiera międzynarodowe zrozumienie i rozwój poczucia globalnej odpowiedzialności?*
- *Czy program nauczania jest w znacznej mierze etnocentryczny, zorientowany na kraj albo Europę, czy przeciwnie – jest zorientowany wielokulturowo i charakteryzuje się globalną wizją i rozumieniem świata?*
- *Czy kładzie nacisk na badanie przyczyn konfliktów i przemocy oraz warunków dla pokoju w odniesieniu do jednostek, instytucji i społeczeństw, w trójwymiarowej perspektywie czasowej?*
- *Czy oparty jest na uznaniu historyczności i wzajemnym powiązaniu między wydarzeniami a wiedzą o wydarzeniach?*
- *Czy uwzględniono powiązania między konkretnymi kwestiami w ramach każdej dziedziny nauki / każdego przedmiotu z wiedzą ogólną, z perspektywą globalną i historyczną promującą fundamentalne ogólnoludzkie wartości?*

- *Czy istnieją możliwości powiązania poszczególnych przedmiotów, aby zapewnić holistyczne podejście do badania współzależności między przyczynami i konsekwencjami biedy i rosnących różnic społecznych, konfliktów i przemocy, represji jednostki i wyłączenia społecznego, migracji i ksenofobii, jednostronnego rozwoju i klęsk ekologicznych, na poziomie lokalnym i globalnym?*
- *Czy opiera się na fundamentalnej wiedzy i wartościach ogólnoludzkich, jednocześnie badając specyfikę różnych grup i różnorodność perspektyw?*
- *Czy bierze pod uwagę różne uwarunkowania kulturowe uczących się i edukatorów, pozytywnie i konstruktywnie odnosząc się do wykorzystania istniejącej wiedzy, pochodzącej z różnych stron naszego globalnego świata?*
- *Czy pomaga uczącym się w uzyskaniu zdolności społecznych pozwalających konstruktywnie radzić sobie ze światowymi problemami w różnych skalach i na różnych poziomach, od osobistego do globalnego?*
- *Czy teoria jest w jasny sposób połączona z praktyką, otwierając uczącym się perspektywę działania w roli odpowiedzialnych globalnych obywateli?*
- *Czy uwzględnia strategie partycypacyjne i perspektywy mikro/makro w odniesieniu do problemów współczesnego świata, jako sposób na interakcję, jako oś rozwoju dla projektów, jako element dyskusji i analizy pośród uczących się, przygotowując ich do bycia aktywnymi członkami społeczeństwa, solidarnie poszukującymi rozwiązań?*
- *Czy zawiera sztywne wytyczne dla metod nauczania, wybór materiałów i dobrych praktyk, czy raczej wspiera wykorzystanie szerokiego wachlarza materiałów i metod, jednocześnie proponując szerokie spektrum przykładów dobrych praktyk i materiałów?*
- *Czy poszczególne obszary tematyczne oferują szereg możliwości uczenia się pod kątem przyszłości, włączając w to otwarte pytania dotyczące budowania bardziej bezpiecznego, sprawiedliwego, pokojowego i zrównoważonego świata i społeczeństwa?*
- *Czy oferuje elastyczne ramy pozwalające na stosowanie różnych metod i wykorzystanie wielu materiałów? Czy zapewnia możliwości interakcji i uczenia się od siebie nawzajem?*
- *Czy daje wsparcie w dążeniu do realizacji edukacji łączącej program formalny i nieformalny?*
- *Czy pozostawia wystarczającą przestrzeń i swobodę dla aktywności poza programem, spójnych z celami programu nauczania?*
- *Czy przypisuje szczególne znaczenie rozwojowi umiejętności uczenia się przez całe życie, które ułatwią uczestniczenie w działaniu na rzecz rozwoju społecznego i rozwoju zrównoważonego?*
- *W odniesieniu do każdej części programu, czy wiedza przekazywana jest jako „jedynie słuszna", czy uczący się mają możliwość odkrywania wiedzy poprzez podejście dialektyczne oparte na badaniu, wątpliwościach i pytaniach?*
- *Czy odnosi się do postępującego, dynamicznego rozwoju wiedzy na poziomie globalnym? Ponadto, czy promuje proces ewolucji ludzkości w kierunku rozwiązywania wspólnych problemów w partnerstwie i solidarności?*

KRYTERIA DOTYCZĄCE PROCESU TWORZENIA PROGRAMU NAUCZANIA W EDUKACJI GLOBALNEJ

Zagadnienia metodologiczne dotyczące edukacji globalnej powinny być odzwierciedlone w procesie tworzenia programu nauczania. W identyfikacji tych zagadnień w trakcie procesu tworzenia programu nauczania oraz określeniu kryteriów dla tego procesu mogą nam pomóc następujące pytania:

1. Czy cały proces oparty jest na partycypacji, współpracy, włączeniu, demokracji i dialogu? Czy wszyscy aktorzy edukacji zaproszeni są do włączenia się w proces decyzyjny? W szczególności:

Czy aktywnie zaangażowani są edukatorzy?

Czy traktuje się ich nie tylko jako multyplikatorów czy wykonawców wcześniej ustalonego programu, ale jako partnerów w procesie decyzyjnym?
Jest oczywiste, że edukatorzy muszą wziąć na siebie odpowiedzialność za udział w procesie tworzenia programu nauczania jako równorzędni uczestnicy dialogu z innymi aktorami w polityce edukacyjnej!

Czy aktywnie zaangażowani są uczący się?

Skoro globalna edukacja ma na celu kształtowanie odpowiedzialnego globalnego obywatelstwa w drodze aktywnej partycypacji, czy nie jest konieczne, aby uznać uczących się za partnerów w procesie decyzyjnym odnośnie tworzenia programu nauczania, zarówno dla edukacji formalnej, jak i nieformalnej?

Czy poszczególne grupy kulturowe i społeczne są równo reprezentowane?

Skoro edukacja globalna ma na celu wykształcenie szacunku dla różnic kulturowych i społeczno-ekonomicznych oraz uczyć ludzi żyć razem ze sobą, jak możemy uwzględnić w programie nauczania realne aspekty i problemy naszego zglobalizowanego świata, jeśli nie poprzez zaangażowanie przedstawicieli różnych grup w proces decyzyjny? Wkład wnoszony dzięki różnym punktom widzenia ludzi o odmiennych uwarunkowaniach kulturowych i społecznych jest fundamentem dostrzeżenia wielu perspektyw, zwłaszcza w naszych wielokulturowych, podzielonych społeczeństwach.

2. Czy poniższe określenia charakteryzują osoby zaangażowane w tworzenie programu?

- *krytyczni wobec informacji, stereotypów i konwencjonalnych materiałów źródłowych*
- *wolni od dogmatów i o otwartych umysłach*
- *zdolni do dialogu i szacunku dla różnych opinii*
- *biegli w analizowaniu globalnej rzeczywistości i najnowszych danych społecznych*
- *obdarzeni wartościami i postawami globalnych obywateli*
- *skłonni do oceny istniejących materiałów i poszukiwania nowych*
- *odpowiedzialni za podjęcie się tego zadania*
- *zainspirowani i oddani wyzwaniom edukacji globalnej*

3. Czy proces tworzenia programu nauczania jest spójny z celami edukacji globalnej? Czy programy dla różnych dziedzin i przedmiotów przygotowywane są niezależnie od całego programu, czy we wspólnych ramach edukacji globalnej? Czy istnieją komitety interdyscyplinarne, jak również blisko ze sobą współpracujące komitety przedmiotowe? Czy jest oczywiste, że powiązania pomiędzy poszczególnymi przedmiotami mogą być wypracowane tylko dzięki synergii osób wykwalifikowanych w różnych dziedzinach i z różnych poziomów edukacji, przy zastosowaniu kolaboracyjnego, interaktywnego i holistycznego podejścia?

4. Czy proces tworzenia programu nauczania odnosi się do środowiska uczenia się w edukacji globalnej? Czy jest refleksyjny i stymulujący, interaktywny, kreatywny i obiecujący? Dodatkowo, czy opiera się on na badaniu, analizie i syntezie?

5. Czy proces tworzenia programu nauczania obejmuje kryteria ewaluacji i metody oparte na filozofii i celach edukacji globalnej. Czy zdefiniowano kryteria (a)dla ewaluacji inicjalnej, formatywnej i finalnej (b) dla ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej, jak również dla samoewaluacji?

6. Czy proces tworzenia programu nauczania w sektorze formalnym bądź nieformalnym obejmuje program szkoleniowy dla edukatorów?

7. Czy istnieją kryteria dla ewaluacji samego procesu tworzenia programu nauczania?

8. Czy istnieje mechanizm kontynuacji procesu, wyznaczający ramy dla stałej, trwałej aktualizacji programów nauczania, oparty o ewaluacje procesu uczenia się i spójny z celami i metodologią edukacji globalnej?

EWALUACJA

Ewaluacja w edukacji globalnej jest procesem koniecznym, wzmacniających praktyków dzięki podniesieniu świadomości odnośnie efektywności programu edukacji globalnej, w który są zaangażowani. Ewaluacja nie jest celem samym w sobie. Musi być stałym, niekończącym się procesem refleksji i działania, odnoszącym się do metodologii i celów edukacji globalnej, pozwalającym na ciągła naukę, doskonalenie metod i wzmocnienie pozycji edukacji globalnej.

Proces ewaluacji może być zrealizowany na różne sposoby i dotyczyć niektórych bądź wszystkich aspektów edukacji globalnej lub projektów, realizując szereg funkcji i odpowiadając szerokiemu, zmiennemu spektrum potrzeb.

Co jest przedmiotem procesu ewaluacji?

Ewaluacji mogą podlegać wszystkie aspekty edukacji globalnej – metodologia uczenia się, materiały źródłowe, narzędzia, środowisko uczenia się, kwestie programowe, kompetencje edukatorów, wiedza uczących się,

rodzaje działań, planowanie, strategia komunikacyjna, zaangażowanie ludzi, oddziaływanie na lokalną rzeczywistość itp. Tym, co liczy się na końcu, jest rozpoznanie w obrębie naszej grupy uczącej się tendencji bądź oznak przejścia od kultury indywidualizmu do kultury partnerstwa opartego o dialog i współpracę, co opisano w odpowiednim rozdziale.

Często zadawane jest pytanie, czym różni się proces ewaluacji w edukacji globalnej od jakiegokolwiek innego procesu ewaluacji w edukacji. Nie ma potrzeby szukać tej odpowiedzi poza obrębem współczesnych teorii pedagogicznych i ewaluacyjnych. Odpowiedź można znaleźć w spójności pomiędzy celami i metodologią edukacji globalnej, a tym, „dlaczego, w jakim celu i jak" zachodzi proces ewaluacji w edukacji globalnej.

A. DLACZEGO POTRZEBUJEMY EWALUACJI W EDUKACJI GLOBALNEJ?

Czy ewaluacja jest naprawdę potrzebna praktykom edukacji globalnej?

Rozwój kultury ewaluacji pośród wszystkich zaangażowanych jest w edukacji globalnej wyzwaniem. Ewidentnie, proces ewaluacji musi być zgodny z tematami edukacji globalnej. Edukacja globalna umożliwia ludziom rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i analizowania, badania i podejścia z wielu perspektyw do wspólnych problemów, radzenia sobie ze sprzecznościami i stereotypami. Pomaga rozwinąć wartości i postawy samoświadomości i wizji, dialogu i współpracy, otwartego umysłu i odpowiedzialności wobec naszego wspólnego świata. Zachęca do rozwijania globalnej wizji i pozytywnego podejścia do sposobów uczynienia lepszym świata, w którym wszyscy żyjemy. Jednocześnie, rozwijanie kultury ewaluacji oznacza, że zarówno edukatorzy, jak i uczący się, stają się zdolni do współpracy na rzecz własnego i grupowego doskonalenia się, dzięki krytycznemu, obejmującemu wiele perspektyw podejściu do własnej pracy. Ze względu na fakt, że ewaluacja zawiera wymiar samoewaluacji, nie tylko uczący się, ale także edukatorzy muszą być zachęcani do doskonalenia swoich umiejętności i kompetencji, aby odgrywać swoją rolę w sposób odpowiedzialny i uważny. A ponieważ ewaluacja wymaga podejścia kompleksowego, nieliniowego, spojrzenia przez wiele pryzmatów, osoby zaangażowane w proces ewaluacji stają się bardziej świadome złożoności czynników związanych z edukacją oraz potrzeby wiązania ze sobą różnych elementów, aby rozumieć i poprawiać świat, w którym żyjemy.

Jakie są częste odczucia praktyków w odniesieniu do ewaluacji?

Choć potrzeba prowadzenia ewaluacji jest ogólnie uznawana, wielu praktyków nie lubi angażować się w ten proces, a czasami się mu opiera, bądź ignoruje jego wyniki. Jako że ewaluacja jest często uważana za kontrolę ich pracy, a czasem ma z nią bezpośredni związek, obawiają się, że może ona podważyć ich kompetencje zawodowe, a nawet zagrozić ich pracy. I nie dzieje się tak tylko dlatego, że ewaluacja często postrzegana jest jako procedura zewnętrzna, zabierająca dużo czasu, czasami trudna, nudna, mało inspirująca i biurokratyczna. Edukatorzy narzekają, że więcej czasu spędzają na raportowaniu, niż na działaniu. Z tego względu ewaluacja nie może być procesem wymuszonym wynikającym z odgórnej decyzji. Przeciwnie, proces ewaluacji w edukacji globalnej musi być zdecydowany i zaprojektowany w procesie oddolnym, w którym praktycy odkrywają

potrzebę zaangażowania się, zdając sobie sprawę, że ewaluacja stanowi część ich metodologii, która pozwala im lepiej pracować w systematyczny sposób i być świadomym wszystkich czynników wpływających na efektywność pracy.

Jaki jest cel procesu ewaluacji?

Cel ewaluacji powiązany jest ze strategią, metodami i celami naszych aktywności. Praktycy edukacji globalnej muszą ewaluować swoją pracę, aby:

- *stać się bardziej świadomymi i dokonać refleksji nad swoją metodologią czy strategią*
- *sprawdzić, czy projekt jest odpowiedni dla grupy uczących się*
- *zrozumieć oddziaływanie stosowanych materiałów w procesie uczenia się*
- *zmierzyć efektywność swoich metod*
- *zmierzyć zmiany w umiejętnościach i wiedzy*
- *zmierzyć zmiany w postawach i zachowaniach*
- *dokonać analizy i syntezy zależności między celami a metodami*
- *uzyskać sygnał zwrotny i ulepszyć przyszłe aktywności*
- *ponownie przemyśleć, a następnie we współpracy spróbować rozwiązać problem*
- *ponownie przemyśleć swoje praktyki i dokonać niezbędnych zmian*
- *poczuć się docenionymi i być bardziej zainspirowanymi do dalszych działań*

Na poziomie instytucjonalnym, obok powyższych elementów, wyniki ewaluacji mogą być niezwykle przydatne do:

- *zmierzenia efektywności procesu w odniesieniu do jego celów*
- *zmierzenia zmian w umiejętnościach i wiedzy w relacji do metod i materiałów*
- *zmierzenia zmian w postawach i zachowaniach w relacji do metod i materiałów*
- *zapewnienia uznania i widoczności projektu*
- *zebrania dobrych praktyk*
- *uzyskania lepszych doświadczeń z każdym kolejnym projektem*
- *przeprowadzenia analizy porównawczej różnych metod stosowanych w projekcie*
- *budowania wspólnego rozumienia projektu*
- *analizy rezultatów w odniesieniu do poprzednich doświadczeń*
- *dzielenia się rezultatami z różnymi grupami zaangażowanych osób (np. partnerami) i maksymalizacji potencjału wynikającego z doświadczeń*
- *celów związanych z pozyskiwaniem funduszy*
- *porównania realizacji podobnych aktywności w różnych krajach i podobnych sytuacjach*

- *zwiększania presji na zmiany polityk na szczeblu lokalnym, regionalnymi i krajowym*
- *wzmacniania pracy instytucjonalnej, w odniesieniu do ilości i jakości*
- *inspirowania większej ilości oraz lepszych działań i networkingu*
- *zwiększenia zdolności do rozwoju poprzez kryteria jakościowe*

B. JAKI RODZAJ EWALUACJI JEST WŁAŚCIWY DLA NASZEJ PRACY?

Istnieją różne procedury ewaluacji, jak również różne metody ewaluacji w zależności od zaangażowanych osób, ram czasowych, stosowanych narzędzi, celów, a szczególnie kontekstu naszego projektu edukacyjnego. Różne narzędzia stosowane są do oceny różnych rodzajów procesów. Czym innym będzie ewaluacja procesu uczenia się, jego wyników czy oddziaływania projektu, a czym innym ewaluacja strategicznego planu dla projektu, czy też jakości organizacji i zarządzania.

Z drugiej strony, wszystkie procedury ewaluacji generalnie biorą pod uwagę następujące rozróżnienia:

Samoewaluacja, ewaluacja zewnętrzna i wewnętrzna

Pomiędzy samoewaluacją a ewaluacją wewnętrzną grupy istnieje istotne rozróżnienie, podobnie jak między ewaluacją wewnętrzną i zewnętrzną.

Samoewaluacja

Samoewaluacja jest absolutnie niezbędna dla rewizji i poprawy naszych własnych metod. Wymaga umiejętności samoświadomości i krytycyzmu wobec samego siebie. Opiera się na naturalnej woli doskonalenia się i uczenia przez całe życie. Prowadząc samoewaluację, mamy poczucie zaangażowania i odpowiedzialności za całokształt naszej pracy.

Samoewaluacja nigdy nie jest wystarczająca, jeśli chodzi o proces ewaluacji, jednak jest niezbędna, pozwalając praktykom uzyskać świadomość dotyczącą swojej własnej pracy. Jest to punkt wyjścia w procesie ewaluacji – ponowne przemyślenie naszych zobowiązań i wyników w odniesieniu do konkretnej aktywności. Ponadto, musimy pamiętać, że każdy praktyk działa w kontekście, w korelacji z innymi czynnikami związanymi z jego pracą. Tak więc samoewaluacja posiada swoje ograniczenia i jest bardziej dynamiczna w połączeniu z innymi formami ewaluacji, które dotyczą innych elementów procesu uczenia się.

Samoewaluacja nie odnosi się tylko do praktyków, ale też do uczących się. W trakcie trwania procesu uczenia się, uczący się analizują swój rozwój osobisty w odniesieniu do świadomości na temat kwestii globalnych. Edukacja globalna, jako proces uczenia się który dokonuje transformacji, pozwala uczącym się być świadomymi swoich własnych myśli, odczuć i działań, jak również rozumieć swój poziom odpowiedzialności społecznej i zobowiązań w odniesieniu do wyzwań naszego zglobalizowanego świata.

Ewaluacja wewnętrzna

Ewaluacja wewnętrzna może pomóc w pracy zespołowej w obrębie grupy uczących się lub współpracowników,

wspierając rozwój i networking instytucjonalny. Wymaga zaufania i pewności, stałej współpracy i wzajemnego wsparcia pomiędzy ludźmi w grupie. Przeszkodami często jest ludzki opór, konkurencja w grupie, brak czasu bądź woli. Dlatego też zespół musi ustanowić klarowne, obiektywne wskaźniki, a w trakcie całego procesu bardziej korzystne są metody partycypacyjne. Ludzie muszą zaangażować się w proces ewaluacji wewnętrznej z poczuciem, że do nich należy cały proces, a wtedy mogą stać się praktykami refleksji.

Uczący się, jako członkowie grupy edukacji globalnej, mają do odegrania znaczącą rolę w procesie ewaluacji wewnętrznej. Muszą uczestniczyć w nim w równym stopniu, przekazując swój własny punkt widzenia odnośnie procesu uczenia się, w odniesieniu do swoich oczekiwań i potrzeb.

Ewaluacja zewnętrzna

Ewaluacja zewnętrzna jest bardziej obiektywna i musi być oparta o szeroko akceptowane normy i standardy. Czasami ewaluacja zewnętrzna odstrasza ludzi, gdyż słabości ich pracy nie mogą pozostać ukryte. W takim wypadku, powinni być zachęcani do zrozumienia, że ewaluacja podejmowana jest wyłączenie w celu poprawy, a nie krytyki wykonywanej pracy. Jeśli ewaluator postrzegany jest nie tylko jako „krytyczny przyjaciel" o kompetencjach metodologicznych w zakresie edukacji globalnej, ale także jako ktoś kto ze względu na swoją rolę musi zachować niezbędny profesjonalny dystans i koordynować poszczególne procesy, to ewaluacja zewnętrzna przyniesie zespołowi niezbędny wkład do poprawy jego pracy.

Zarówno w przypadku ewaluacji wewnętrznej, jak i zewnętrznej, przedmiot, metody, kryteria i wskaźniki, jak również konsekwencje ewaluacji musza być jasno wytłumaczone zespołowi i przez niego zaakceptowane. Jest niezmiernie ważne, aby zewnętrzny ewaluator odbył spotkania konsultacyjne z grupą przed ustanowieniem wskaźników, tak aby możliwe było wzięcie pod uwagę realiów zespołu. Wreszcie, proces ewaluacji musi respektować autonomię, poglądy i życie osobiste.

Kombinacja ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej może być bardzo owocna dla analizy porównawczej rezultatów w odniesieniu do kryteriów, wskaźników i metod. Interakcja pomiędzy obydwiema formami ewaluacji jest bardzo korzystna i zwiększa poprawność procesu.

Ewaluacja inicjalna, formatywna i finalna

Kolejnego rozróżnienia dokonuje się między ewaluacją inicjalną, formatywną i finalną. Ewaluację inicjalną należy przeprowadzić przed rozpoczęciem projektu, aby uzyskać informacje potrzebne do identyfikacji problemów, zmierzyć wiedzę i umiejętności, zrozumieć wartości i postawy oraz ustalić strategię.

Ewaluacja formatywna stosowana jest na wczesnych etapach projektu albo aktywności, wspierając ich realizację i rozwój, a następnie w trakcie projektu lub aktywności, w celu zidentyfikowania problemów i dokonania przeglądu rozwiązań oraz adaptacji i poprawy programu w zależności od rezultatów procesu ewaluacji.

Ewaluację finalną przeprowadzamy po zakończeniu projektu czy aktywności, aby zmierzyć efektywność i dokonać refleksji nad metodologią, co posłuży do jej ulepszenia w przyszłości.

W miarę możliwości, należy wykorzystać obywdwa procesy do stałego rozwijania wykonanej pracy. W takim wypadku należy miec na uwadze, że rezultaty każdego procesu zależą od rozkładu czasowego oraz sygnału zwrotnego z ewaluacji formatywnej wykonywanej pracy. Jeśli istnieje interakcja między ewaluacją formatywną a działaniami, rezultaty ewaluacji finalnej będą zachęcające i obiecujące.

Proces post-ewaluacji może być bardzo użyteczny, jeśli chodzi o zmierzenie efektywności samego procesu ewaluacji w stosunku do naszej pracy.

Ewaluacja jakościowa i ilościowa

Między ewaluacją jakościową a ilościową istnieje wyraźnie rozróżnienie. Choć ewaluacja ilościowa jest łatwiejsza od jakościowej, dla zapewnienia jakości w systematyczny sposób niezbędne są obydwa rodzaje. Dlatego wdrażając metodologię w edukacji globalnej musimy ocenić materiał dowodowy zarówno natury ilościowej, jak i jakościowej. Ponadto, informacje ilościowe często dają nam wskaźniki dla ewaluacji jakościowej. Przykładowo, liczba uczestników projektu czy aktywności, liczba i częstotliwość działań, wydarzeń, notatek prasowych, publikacji, wykorzystanych materiałów itp. są wskaźnikami dla ewaluacji ilościowej. Z drugiej strony, miary te mogą określić wskaźniki dla ewaluacji jakościowej, jeśli np. wykorzystamy kryteria dotyczące pochodzenia zebranych danych dotyczących zainteresowania ludzi czy kryteria dotyczące przyczyny uzyskania takich liczb w kontekście społecznym albo w obrębie grupy uczących się w odniesieniu do oddziaływania naszego projektu. Takie połączenie pomiędzy danymi ilościowymi a kryteriami jakościowymi może doprowadzić nas do bardziej kompleksowej analizy wartości i efektywności projektu. Co więcej, ewaulacja jakościowa jest potrzebna w procesie ewaluacji formatywnej, aby stale ulepszać proces edukacyjny, podczas gdy ewaluacja ilościowa często stosowana jest w ramach ewaluacji finalnej, aby zebrać mierzalne dane.

C. JAK PRZEPROWADZIĆ EWALUACJĘ?

Jak już wspomniano, istnieją różne metody ewaluacji, w zależności od tego, „dlaczego", „kiedy", „w odniesieniu do kogo" i „jak" realizowany jest ten proces. Niemniej jednak, proces ewaluacji charakteryzuje się wspólnymi cechami, jeśli chodzi o niezbędne do podjęcia kroki:

Identyfikacja przedmiotu

Po pierwsze, musimy określić co chcemy ewaluować i co jest możliwe do poddania ewaluacji. Mając na uwadze, że łatwiej jest oceniać zmiany w wiedzy i umiejętnościach niż długofalowe zmiany w wartościach i postawach, „przedmiot" ewaluacji musi być konkretny i mierzalny, w kontekście naszej pracy. Wartości i postawy nie są łatwo mierzalne, tak więc morzemy zdefiniować tematy ewaluacji tak, aby się do nich odnosiły (np. zmiany w konkretnych zachowaniach). Co więcej, możemy ewaluaować wybrane kwestie dotyczące naszej aktywności lub projektu związane z naszymi celami, a nie koniecznie cały program. Dlatego też, w przypadku polityk publicznych i programów długoterminowych, w ewaluacji ich całokształtu niezbędna jest często analiza oddziaływania edukacji globalnej w specyficznym kontekście, a następnie refleksja nad polityką edukacyjną i ulepszenie całego programu w podejściu holistycznym.

Zdefiniowanie kryteriów i wskaźników

Kryteria i wskaźniki muszą być ustalone przed wyborem metody ewaluacji. Należy również odróżnić kryteria od wskaźników. Kryterium tworzone jest w drodze zadawania sobie pytań odnośnie kwestii dotyczących przedmiotu ewaluacji w odniesieniu do jakości naszej pracy, natomiast wskaźnik tworzony jest poprzez odpowiedź na pytanie „w jaki sposób zmierzymy dane kryterium?". Przykładowo, kryterium oddziaływania działania symulacyjnego jest poziom sprowokowanej refleksji, co musi mieć związek z naszymi celami. Adekwatnym wskaźnikiem może być liczba pytań zadana przez uczestników albo liczba uczestników, która zareagowała zadając pytanie albo wyrażając opinię.

Wybór metody i zebranie danych

Istnieją różne metody ewaluacji związanej z metodologią edukacji globalnej. Należy wybrać to, co jest odpowiednie dla naszej pracy spośród szerokiego spektrum metod, najlepiej tych partycypacyjnych. Ramy procesu mogą stanowić przeglądy partnerskie, ewaluacje pilotażowe, studia przypadków, analizy kontekstowe, analizy SWOT, oceny oddziaływania. Następnie należy zastosować w procesie ewaluacji wywiady, konsultacje, wizyty zespołowe, aktywności partycypacyjne, warsztaty dyskusyjne, debaty i obserwacje, po których następuje dyskusja w grupie. Można poprosić grupę uczących się o wypełnienie ankiet, prowadzenie dzienników dotyczących uczenia się, zorganizowania portfolio, przygotowania raportów indywidualnych lub grupowych albo innych dokumentów, zebranie danych albo przygotowanie fotografii czy plakatu ewaluacyjnego. W trakcie ewaluacji projektu czy aktywności z zakresu edukacji globalnej, bardzo ważne jest stosowanie metod ewaluacji odpowiednich do metod uczenia. Szczególnie wskazane są aktywności związane z partycypacją, takie jak „world cafe", „przemieszczanie się w przestrzeni w celu wyrażenia opinii" albo dyskusje przy okrągłym stole.

Interpretacja i analiza informacji

Kolejnym krokiem po zebraniu danych jest interpretacja i analiza informacji w obszarach wykonania, na których postanowiliśmy się skoncentrować, jak również w odniesieniu do naszych kryteriów i celów. W trakcie analizy informacji pochodzących z procesu ewaluacji, ważne jest, by odróżniać cele ewaluacji od celów ewaluowanego projektu bądź aktywności. Ważne jest także, aby starać się zrozumieć to, co w uzyskanych od zaangażowanych osób informacjach nie zostało pokazane albo powiedziane, również w odniesieniu do środowiska nauki i naszych metod.

Komunikacja rezultatów

Proces partycypacyjny wiąże się z tym, że wszyscy, których to dotyczy, powinni dowiedzieć się o rezultatach procesu ewaluacji, przedyskutować je i współpracować przy następnych krokach.

Wypracowanie strategii dla ulepszeń

Jak już wspomniano, ewaluacja nie jest celem samym w sobie. Rezultaty ewaluacji powinny być wykorzystane do refleksji nad naszą metodologią, generowania nowych perspektyw i nowych celów oraz wypracowania strategii polepszenia naszej pracy.

ROZDZIAŁ E

BIBLIOGRAFIA I ŹRÓDŁA

BIBLIOGRAFIA

Asbrand Barbara & Lang-Wojtasik Gregor, Uniwersytet w Norymberdze / GENE Working Group on evaluation, Germany

Birzea, César – *Civic Culture*, Editura Trei, Bukareszt, 1999

Birzea, César – *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective,* Council for Cultural Co-Operation (CDCC). Rada Europy, Strasburg, 2000

Beljanski-Ristic, Ljubica – *Drama In Education*, Model CEDEUM, Belgrad, 2001

Benett, C.I. – *Comprehensive Multicultural Education*, Ally & Bacon Co., Boston-Londyn/Toronto, 1990

Bennett, C. – *Strengthening Multicultural and Global Perspectives in the Curriculum*, w: A. K. Moodley (ed.), *Beyond Multicultural Education: International Perspectives*, Detseling Enterprises Ltd., Calgary, Alberta, 1992

Boal, Augusto, *Exercices pour acteurs et non-acteurs*, Ed. Maspero, Paryż, 1978

Boal, Augusto – *Theatre of the Oppressed,* Ed. Theatre Communications Group, Nowy Jork, 1985

Brown, H.D. – *On Track to Century 21*. San Francisco, USA, 1990

Cabezudo, A. – *Towards Global Learning. On Democracy and Education*, University of Rosario/School of Education, Rosario, Argentyna. W przygotowaniu (2007–08)

Cates, K. – *Global education and Foreign Language Teaching : Theory & Practice*, Journal of the Faculty of General Education, Tottori University Nr 24, październik 1990

Dasen, Pierre – *Fundamentele stiintifice ale unei pedagogii interculturale*, in Educatia interculturala. Experiente, politici, strategii, Polirom, Iasi, 1999

Dasen, P., Perregaux, Ch., Rey, Micheline – *Intercultural Education. Experiences, policies, strategies*, Polirom, Iasi, 1999

DEA: *Effectiveness in Global Education*, http://www.dea.org.uk/info/projects /effectiveness

Delors, J. Apprendre – *Un trésor est caché dedans,* Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

Eisler, R. – *The Chalice and the Blade*, Harper and Row, San Francisco, 1988

Freire, Paulo – *Pedagogy of Oppressed*, Nowy Jork, 1982

Fukunaga, Y. – *Teaching Global Issues through English Movies*, Global Issues in Language Education Newsletter. nr 30, marzec 1998, Tottori, Japonia

Galtung, Johan – *Conflict Transformation by Peaceful Means*, Genewa, ONZ, 2000

GENE–Global Education Network Europe – *Learning for a Global Society. Evaluation & Quality in Global Education*, Proceedings of the GENE conference, Londyn, wrzesień 2003

Haavelsrud, Magnus – *An Introduction to the Debate on Peace Education*, in International Review of Education, 29, 3, 1983

Haavelsrud, M. – *The Substance of Peace Education*, w: International Educator, 1995

Hannoun, Hubert – *Les Ghettos de l'école. Pour une éducation interculturelle*, ESF, Paryż, 1987

Hanvey, R. – *An Attainable Global Perspective*, Center for War/Peace Studies, Nowy Jork, 1975

Hinkelman, D. – *Overseas Tours to Research Social Issues*". The Language Teacher. Vol. XVII nr 5 maj 1993, Tokio

Kniep, W. – *A Critical Review of the Short History of Global Education*, New York : American Forum for Global Education, 1985

Maley, A. – *Global Issues in ELT*. Practical English Teaching. Vol 13 nr 2, grudzień 1992, Londyn

Mestenhauser, A.J. – *Travelling the Unpaved Road to Democracy from Communism: a Cross-cultural perspective on Change*, w: Higher Education in Europe, XXIII, 1, UNESCO, 1998

Munoz, Marie-Claude – *Les pratiques interculturelles en éducation*, in J. Demorgon, E.M. Lipiansky (coord.), *L'école confrontée a la diversité culturelle*, w: Guide de l'interculturel en formation, Tetz, Paryż, 1999

Luhmann, Niklas / Schorr, Karl Eberhard – *Reflexionsprobleme im Erziehungssystem*, Frankfurt / M.: Suhrkamp 1999

Provo, J. – *Teaching World Issues*, Daily Yomiuri Newspaper, Tokio, marzec 1993

Reischauer, E. – *Toward the 21st Century*, Nowy Jork, 1973

Rey, Micheline – *Piège et défi de l'interculturalisme*, w: Education permanente, 75, 1984

Scheunpflug, Annette, przy współpracy C. Bergmüller, N. Schröck – *Evaluation globalen Lernens*. Eine Arbeitshilfe, Stuttgart, Brot für die Welt, 2002

Toffler, Alvin – *Al treilea val*, Editura politica, Bukareszt, 1983

Touraine, Alain – *Faux et vrais problèmes*, w: *Une société fragmentée? Le multiculturalisme en débat*, Edition La Découverte, Paryż, 1996

LISTA ŹRÓDEŁ DOTYCZĄCYCH EDUKACJI GLOBALNEJ

Książki

Drew, N. – *Learning the Skills of Peace-making,* Jalmar Press, USA, 1995

Elder, P. – *Worldways: Bringing the World Into Your Classroom*, Addison– Wesley, USA, 1987

Fisher, S. & Hicks, D. – *World Studies*, Oliver & Boyd, Nowy Jork, 1985

Hicks, D & Steiner, M. – *Making Global Connections,* Oliver & Boyd, Nowy Jork, 1989

Kniep, W. – *Next Steps in Global Education*, Nowy Jork, 1987

Lewis, B. – *The Kids Guide to Social Action*, Free Spirit, USA, 1998

Milord, S. – *Hands around the world: cultural awareness & global respect*, Williamson Ed., 1992

Pike, G.& Selby, D. – *Global Teacher , Global learner*, Hodder & Stoughton, Londyn, 1988

Pike, G. & Selby, D. – *In the global classroom*, Pippin Publishing, Toronto, 1999

Materiały

Apprendre à vivre ensemble. Un programme interculturel et interreligieux pour l'enseignement de l'éthique. Fondation Arigatou en collaboration avec et sous l'égide de l'Unesco et l'Unicef, 2008

Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, marzec 2007

MATERIAŁY EDUKACYJNE RADY EUROPY

COMPASS

COMPASS został stworzony w ramach programu edukacji na temat praw człowieka dla młodzieży realizowanego przez Dyrekcję Generalną ds. Młodzieży i Sportu Rady Europy. Program ten ma na celu uczynienie praw człowieka centralnym elementem pracy z młodzieżą, co przyczyni się do włączenia edukacji na temat praw człowieka do głównego nurtu.

http://eycb.coe.int/compass

DOMINO

Podręcznik poświęcony stosowaniu edukacji grup rówieśników jako narzędzia walki z rasizmem, ksenofobią, antysemityzmem i nietolerancją.

Zobacz również: Alien 93, organizacja młodzieżowa walcząca z rasizmem i ksenofobią.

http://eycb.coe.int/domino

PAKIET EDUKACYJNY

Pomysły, materiały źródłowe, metody i aktywności dla nieformalnej edukacji międzykulturowej młodzieży i dorosłych.

http://eycb.coe.int/edupack

POZNAWANIE PRAW DZIECI, *Sekwencje lekcji dla szkół podstawowych*

http://www.coe.int

BROSZURY EDUKACYJNE O PRAWACH CZŁOWIEKA

Europejska Konwencja Praw Człowieka – wskazówki początkowe dla nauczycieli

http://www.coe.int

T-KITS: ZESTAWY SZKOLENIOWE

Zestawy szkoleniowe to tematyczne publikacje napisane przez doświadczonych trenerów młodzieżowych i innych ekspertów. Są to łatwe w użyciu podręczniki do wykorzystania w trakcie sesji szkoleniowych i lekcyjnych. T-Kits przygotowane zostały przez Dyrekcję Generalną ds. Młodzieży.

http://www.coe.int

EUROPEJSKA KARTA SZKOŁY DEMOKRATYCZNEJ BEZ PRZEMOCY

Z inicjatywy Rady Europy młodzi ludzie z całej Europy przygotowali Europejską Kartę Szkoły Demokratycznej bez Przemocy, bazującą na fundamentalnych wartościach i zasadach podzielanych przez wszystkich Europejczyków, w szczególności na tych zawartych w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności Rady Europy.

http://www.coe.int

Więcej na stronie internetowej: www.nscentre.org

ZAŁĄCZNIK I

DEKLARACJA EDUKACJI GLOBALNEJ Z MAASTRICHT

EUROPEJSKIE RAMY STATEGICZNE
DLA POPRAWY I INTENSYFIKACJI EDUKACJI
GLOBALNEJ W EUROPIE DO ROKU 2015

„DEKLARACJA EDUKACJI GLOBALNEJ Z MAASTRICHT"

Europejski Kongres Edukacji Globalnej,

Maastricht, Holandia, 15–17 listopada 2002

- *Osiągnięcie Celów Milenijnych*
- *Uczenie się dla zrównoważonego rozwoju*
- *Mocniejsze zobowiązanie do edukacji globalnej dla zwiększenia krytycznego wsparcia publicznego*

My, delegacje uczestniczące w Europejskim Kongresie Edukacji Globalnej w Maastricht, 15–17 listopada 2002, reprezentujące parlamentarzystów, rządy, władze lokalne i regionalne oraz organizacje pozarządowe z krajów członkowskich Rady Europy, pragnąc wnieść wkład w kontynuację Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju oraz w przygotowania do Dekady Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju ONZ.

1. Mając na uwadze:

– Międzynarodowe zobowiązania odnośnie globalnego zrównoważonego rozwoju poczynione w trakcie niedawnego Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju oraz odnośnie rozwoju globalnego partnerstwa na rzecz redukcji globalnego ubóstwa, zgodnie z Milenijnymi Celami Rozwoju ONZ.

– Międzynarodowe, regionalne i narodowe zobowiązania do zwiększenia i poprawy wsparcia dla Edukacji Globalnej, jako edukacji wspierającej ludzkie poszukiwanie wiedzy o realiach świata i angażującej ich w krytyczne globalne demokratyczne obywatelstwo na rzecz większej sprawiedliwości, zrównoważonego rozwoju, równości i praw człowieka dla wszystkich (Patrz Załącznik I).

– Definicje Globalnej Edukacji Centrum Północ-Południe Rady Europy (2002)

- *Edukacja Globalna jest edukacją, która otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia o konieczności podejmowania działań na rzecz dążenia do większej sprawiedliwości, równości i zagwarantowania respektowania praw człowieka dla wszystkich.*
- *Edukacja Globalna obejmuje edukację rozwojową, edukację w zakresie praw człowieka, edukację dla zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom, edukację międzykulturową, stanowiąc globalny wymiar edukacji obywatelskiej.*

2. Mając szczególną świadomość faktu, że:

– Nadal występują olbrzymie globalne nierówności, a podstawowe potrzeby ludzkie, w tym prawo do edukacji (o czym wspomniano w Deklaracji z Dakaru „Edukacja dla Wszystkich"), nie są jeszcze spełnione w stosunku do wszystkich ludzi;

– Demokratyczne procesy decyzyjne wymagają dialogu politycznego pomiędzy poinformowanymi i upodmiotowionymi obywatelami a ich wybranymi przedstawicielami;

– Fundamentalna transformacja wzorców produkcji i konsumpcji niezbędna do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju może być zrealizowana tylko wtedy, gdy obywatele, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, mają dostęp do odpowiedniej informacji oraz rozumieją i zgadzają się z koniecznością działania;

– Dobrze przemyślania i zaplanowana strategicznie Edukacja Globalna, która bierze pod uwagę także kwestie płci, powinna przyczynić się do zrozumienia i akceptacji takich działań.

3. Przyznając, że:

– Europa jest kontynentem, którego mieszkańcy pochodzą ze wszystkich części świata i są obecni we wszystkich częściach świata.

– Żyjemy w coraz mocniej zglobalizowanym świecie, w którym problemom transgranicznym muszą odpowiadać wspólne, wielostronne działania polityczne.

– Wyzwania dla międzynarodowej solidarności muszą być rozwiązywane w sposób zdecydowany.

– Edukacja Globalna jest kluczowa dla wzmocnienia wsparcia publicznego dla wydatków na współpracę rozwojową. Wszyscy obywatele potrzebują wiedzy i umiejętności aby zrozumieć, uczestniczyć i wchodzić w krytyczną interakcję z naszym globalnym społeczeństwem w roli upodmiotowionych globalnych obywateli. Stawia to fundamentalne wyzwania dla wszystkich obszarów życia, w tym edukacji.

– Mamy do czynienia z nowymi wyzwaniami oraz możliwościami zaangażowania Europejczyków w formy edukacji dla aktywnego obywatelstwa lokalnego, narodowego i globalnego, jak również dla zrównoważonego stylu życia, stanowiące przeciwwagę dla utraty zaufania publicznego do instytucji krajowych i międzynarodowych.

– Metodologia Edukacji Globalnej koncentruje się na wsparciu aktywnego uczenia się i zachęcaniu do refleksji przy aktywnym udziale uczących się i edukatorów. Celebruje i promuje różnorodność i szacunek dla innych oraz zachęca uczących się do dokonywania wyborów w swoim własnym kontekście z uwzględnieniem kontekstu globalnego.

4. Zgadzając się, że:

Sprawiedliwy, pokojowy i zrównoważony świat leży w interesie wszystkich. Jako że powyższe definicje Edukacji Globalnej uwzględniają koncepcję Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, niniejsza Strategia może być częścią kontynuacji niedawnego Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju oraz służyć jako przygotowanie do Dekady Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju ONZ, rozpoczynającej się w 2005 roku.

Edukacja globalna jest międzysektorowym obowiązkiem, który może się znacząco przyczynić do realizacji tych zobowiązań. Dostęp do Edukacji Globalnej jest zarówno koniecznością, jak i prawem. Wymaga to:

– Zwiększonej i ulepszonej współpracy i koordynacji pomiędzy aktorami szczebla międzynarodowego, krajowego, regionalnego i lokalnego;

– Aktywnego uczestnictwa i zobowiązania do kontynuacji prac tego Kongresu przez wszystkie cztery kategorie aktorów politycznych – parlamentarzystów, rządy, władze lokalne i regionalne, jak również społeczeństwo obywatelskie (quadrilogue) – uczestniczących w trwającej, użytecznej dyskusji politycznej w ramach Centrum Północ-Południe;

– Znacznie zwiększonego dodatkowego finansowania na poziomie krajowym i międzynarodowym;

– Zwiększonego wsparcia w obrębie ministerstw współpracy rozwojowej, spraw zagranicznych, handlu, środowiska, a w szczególności ministerstw edukacji, aby zapewnić pełną integrację w obrębie programów nauczania edukacji formalnej i nieformalnej na wszystkich poziomach;

– Międzynarodowych, krajowych, regionalnych i lokalnych mechanizmów wsparcia i koordynacji;

– Wyraźnej intensyfikacji współpracy pomiędzy Północą i Południem oraz Wschodem i Zachodem.

5. Pragniemy zobowiązać siebie oraz państwa członkowskie, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, struktury parlamentarne oraz władze lokalne i regionalne, które reprezentujemy, do:

5.1 Poczynienia postępów w procesie definiowania Edukacji Globalnej i zapewnienia, że na każdym etapie zostanie uwzględniona bogata różnorodność doświadczeń i perspektyw (np. perspektyw Południa, mniejszości, młodzieży i kobiet).

5.2 Przygotowania (bądź rozwinięcia istniejących) krajowych planów działania - we współpracy z kompetentnymi władzami i odpowiednimi aktorami - obejmujących okres od zaraz do 2015, odnośnie zintensyfikowanej i ulepszonej Edukacji Globalnej wobec zbliżającej się daty docelowej Milenijnych Celów Rozwoju.

5.3 Zwiększenia finansowania Edukacji Globalnej.

5.4 Zapewnienia integracji perspektyw Edukacji Globalnej w systemach edukacyjnych na wszystkich poziomach.

5.5 Stworzenia, a tam gdzie już istnieją – ulepszenia i rozwoju krajowych struktur finansowania, wsparcia, koordynacji i tworzenia polityki Edukacji Globalnej we wszystkich krajach członkowskich Rady Europy, w sposób odpowiedni do warunków krajowych.

5.6 Stworzenia, a tam gdzie już istnieją – poprawy strategii podwyższania i zapewniania jakości Edukacji Globalnej.

5.7 Zwiększenia wsparcia dla regionalnego, europejskiego i międzynarodowego networkingu pomiędzy twórcami polityki i praktykami w odniesieniu do strategii dla zintensyfikowanej i ulepszonej Edukacji Globalnej.

5.8 Testowania możliwości stworzenia programu wzajemnego monitoringu/wzajemnego wsparcia, poprzez krajowe Raporty Edukacji Globalnej oraz regularne wzajemne przeglądy, w 12-letnich ramach czasowych.

5.9 Wkładu w kontynuację Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju oraz przygotowania do Dekady Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych.

My, delegacje uczestniczące w Europejskim Kongresie Edukacji Globalnej w Maastricht, 15–17 listopada 2002, reprezentujące parlamentarzystów, rządy, władze lokalne i regionalne oraz organizacje pozarządowe z krajów członkowskich Rady Europy, zobowiązujemy się do stałego dialogu z Południem odnośnie formy i treści Edukacji Globalnej.

ZAŁĄCZNIK DO DOKUMENTU RAMOWEGO NT. EUROPEJSKIEJ STRATEGII

Opierając się na istniejącym konsensusie odnośnie potrzeby zintensyfikowania i poprawy edukacji globalnej, przywołujemy:

- *Porozumienie przyjęte w trakcie Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju 2002 zawierające stwierdzenie, że „osiągnięcie ustalonych na poziomie międzynarodowym celów rozwojowych, w tym zawartych w Deklaracji Milenijnej(…) wymagać będzie (…) znacznego wzrostu przepływów finansowych (…) w kierunku (…) edukacji i zwiększania świadomości (…)" (art. 75) oraz do „integracji zrównoważonego rozwoju w systemach edukacyjnych na wszystkich poziomach edukacji, w celu promowania edukacji jako kluczowego czynnika zmian" (art. 104), jak również przyjęcia dekady edukacji dla zrównoważonego rozwoju, począwszy od 2005;*
- *Rozdziały 35 i 36 Agendy 21 dotyczące „Promowania nauczania, kształtowania świadomości społecznej i szkolenia w zakresie trwałego i zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska";*
- *Kodeks Edukacji Globalnej Centrum Północ-Południe Rady Europy zachęcający do rozwijania synergii pomiędzy odmianami Edukacji Globalnej – edukacji o prawach człowieka, edukacji pokojowej, edukacji rozwojowej, edukacji ekologicznej, uczenia się dla zrównoważonego rozwoju;*
- *Konwencję z Aarhus o Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska z jej opartym na prawach podejściem do uczenia się dla zrównoważonego rozwoju;*
- *Zobowiązania dotyczące prawa do edukacji o prawach człowieka zawartych w międzynarodowych i regionalnych instrumentach praw człowieka, w tym Rekomendacji Rady Europy o nauczaniu i pobieraniu nauki w szkołach w zakresie praw człowieka (1985), deklarację UNESCO z Montrealu dotyczącą Edukacji o prawach człowieka, Deklarację Wiedeńską (1993), Zintegrowane ramy działań dla edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i demokracji UNESCO (1995) oraz Plan Działań Dekady Edukacji o Prawach Człowieka ONZ: 1995-2005;*
- *„Deklarację i program Edukacji o Demokratycznym Obywatelstwie, opartym naprawach i obowiązkach obywateli" Komitetu Ministrów Rady Europy (Budapeszt, 1999);*
- *Niedawne Rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy dla krajów członkowskich odnośnie Edukacji dla Demokratycznego Obywatelstwa oraz propozycje Rady ustanowienia europejskiego roku Obywatelstwa przez Edukację (lipiec 2002);*

- *Rezolucję ws. Edukacji Rozwojowej Rady Ministrów ds. Rozwoju Unii Europejskiej (8 listopad 2001), zachęcającą do „zwiększonego wsparcia dla edukacji rozwojowej" oraz „wymiany informacji i doświadczeń odnośnie edukacji rozwojowej pomiędzy rządami i aktorami społeczeństwa obywatelskiego";*
- *Propozycje z Senior Level Meeting DAC OECD (grudzień 2000), zgodnie z którymi DAC zachęca kraje członkowskie do przygotowania celów krajowych dotyczących wydatków na edukację globalną, stanowiących określony procent wydatków na oficjalną pomoc rozwojową;*
- *Konkluzje ze spotkania Nordyckiej Rady Ministrów ds. Rozwoju i Edukacji, Oslo, maj 2001, „Nordycka Solidarność", zobowiązującej do silniejszej współpracy między ministerstwami ds. rozwoju i edukacji na rzecz globalnej solidarności;*
- *Zobowiązanie w ramach Współpracy Baltic 21, z Deklaracji z Hagi, zgodnie z którym „edukacja dla zrównoważonego rozwoju może być realizowana na wszystkich poziomach edukacji…" oraz Baltic 21 E (styczeń 2002) – strategię w ramach Agendy 21 na rzecz edukacji w regionie bałtyckim.*
- *Kartę Ziemi;*
- *Kartę Kopernika (1993) podpisaną przez ponad 250 uniwersytetów w Europie, stwierdzającą, że zrównoważony rozwój powinien być włączony do wszystkich programów nauczania;*
- *Luksemburską deklarację uniwersytetów;*
- *Narodowe deklaracje dotyczące Edukacji Globalnej, takie jak Niemiecka Końcowa Deklaracja Uczestników Konferencji „Edukacja 21: Uczenie się dla sprawiedliwego i zrównoważonego rozwoju przyszłości"; 28-30 września 2000, Bonn;*
- *Końcową deklarację przyjętą na temat Edukacji dla Wszystkich (EFA) przez Światowe Forum Edukacji (UNESCO, Dakar, 26-28 kwietnia 2000) oraz końcową deklarację przyjątą przez High Quality Group on Education For All (UNESCO, Paryż, 29-30 października 2001);*
- *Deklarację Władz Lokalnych z Johannesburga.*

ZAŁĄCZNIK 2

KODEKS EDUKACJI GLOBALNEJ

CENTRUM PÓŁNOC-POŁUDNIE – RADA EUROPY

KODEKS EDUKACJI GLOBALNEJ

Dokument roboczy
Autor: Dakmara Georgescu
Instytut Nauk Edukacyjnych, Bukareszt

1997

- *W obliczu globalizacji*
- *Międzynarodowe wsparcie dla edukacji globalnej*
- *Definiowanie edukacji globalnej i globalnego uczenia się*
- *Cele*
- *Wyzwania pedagogiczne*
- *Wyzwania instytucjonalne*
- *Załączniki – Międzynarodowe dokumenty wspierające Edukację Globalną*

Edukacja Globalna dotyczy aktywności szkolnych i pozaszkolnych. Niniejszy Kodeks koncentruje się na implikacjach Edukacji Globalnej dla gremiów odpowiedzialnych za politykę szkolną w Europie. Edukacja Globalna powinna stać się zasadą w szkołach, w programie nauczania i w kursach szkoleniowych nauczycieli, biorąc pod uwagę fakt, że praca w sektorze formalnym jest szczególnie strategicznym i ważnym sposobem, aby wpłynąć na całościowe zmiany edukacyjne.

Kodeks prezentuje szereg argumentów dla decydentów politycznych i edukacyjnych na rzecz podjęcia wyzwań, przed którymi zostaliśmy dziś postawieni i będziemy postawieni jutro. Ma on na celu stymulowanie debaty na temat tego, jak edukacja powinna być zorganizowana, jak kształtowany powinien być program nauczania, aby nadążyć za szybkimi zmianami w coraz bardziej współzależnym społeczeństwie, przekładając kwestie globalizacji na programy szkolne.

Celem niniejszego Kodeksu jest przyciągnięcie oraz zachęcenie twórców polityki oraz edukatorów do wsparcia pomysłów i idei edukacji globalnej w ramach formalnych programów szkolnych. Uważamy, że kluczowym wymiarem reformy szkolnego programu nauczania teraz i w przyszłości jest włączenie kwestii globalnych do formalnego programu[1].

I. W OBLICZU GLOBALIZACJI

Globalizacja jest obsesyjnie powracającym słowem w każdego rodzaju dyskursie próbującym opisać i wytłumaczyć społeczny, ekonomiczny i polityczny rozwój wydarzeń w dzisiejszym świecie. W ciągu kilku ostatnich dekad procesy związane z globalizacją wywołały zasadnicze zmiany – ekonomiczne, technologiczne, kulturowe, demograficzne, środowiskowe i polityczne – które wymagają zdefiniowania odpowiedzialnego globalnego obywatelstwa. Świat, w którym żyjemy wyewoluował w kierunku pojedynczego systemu społecznego, co jest rezultatem licznych powiązań i współzależności między poszczególnymi krajami. Niedawna historia ponad wszelką wątpliwość pokazuje, że życie mężczyzn i kobiet na tej planecie może ulegać wpływowi faktów, procesów, organizacji i sieci oddalonych o tysiące kilometrów.

Choć uważa się, że globalizacja mogła rozpocząć się setki lat temu wraz z ekspansją wpływów zachodnich w różnych częściach świata, dopiero w ostatnim stuleciu – w szczególności po drugiej wojnie światowej – stała się faktem. Ogólnoświatowe relacje gospodarcze – w dużej mierze w wyniku działalności międzynarodowych korporacji – jak również relacje społeczne, współczesna komunikacja i transport pozwalające na szybki przepływ informacji, ludzi i dóbr to zarówno przyczyny, jak i cechy charakterystyczne globalizacji, będącej procesem, który prowadził i wciąż prowadzi do współzależnego świata.

Z drugiej strony, globalizacja nie zachodziła równomiernie: w rzeczywistości, towarzyszyły jej nierówności i konflikty. Globalnemu rozwojowi relacji gospodarczych i społecznych towarzyszą głębokie nierówności pomiędzy Północą i Południem. Dominacja założeń gospodarki rynkowej, czy światowy postęp ekonomiczny i technologiczny, kontrastuje z nierównomiernym wzrostem gospodarczym na świecie, nierówną dystrybucją dóbr kognitywnych i materialnych oraz całym spektrum szkód spowodowanych niemądrym wykorzystaniem zasobów i niebezpiecznym zastosowaniem procesów technologicznych. Jeśli nawet rozwój naszej planety w kierunku globalnej wioski akceptowany jest jako fakt, to ocena korzyści i kosztów globalizacji oraz interpretacja samego procesu jest kwestią wysoce kontrowersyjną. W różnych kontekstach, w różnych częściach świata i odpowiadających im różnych stronach globalizacji, zjawiska i procesy pomagające budować dzisiejszą (i w coraz bardziej oczywistym stopniu, jutrzejszą) globalną wioskę są postrzegane dwuznacznie – pozytywnie lub negatywnie, dobrze lub źle, korzystnie lub niekorzystnie, jako źródło zysku bądź strat.

1 Idea Kodeksu Edukacji Globalnej odpowiedniego dla krajów członkowskich Rady Europy pojawiła się w trakcie międzynarodowego warsztatu nt. partnerstwa w edukacji globalnej – edukacji globalnej w szkołach średnich organizowanego przez Centrum Północ-Południe Rady Europy wspólnie z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Spraw Religijnych Grecji w Atenach w dniach 15-17 marca 1996.

Edukacja globalna może pomóc ludziom zdać sobie sprawę, że globalizacja wyraża kierunek przyszłego rozwoju społecznego i od nas wszystkich zależy, czy rozwój wydarzeń przynosi korzyści tylko uprzywilejowanej części populacji światowej, czy całej ludzkości. Edukacja globalna (i globalne uczenie się) jest odpowiedzią na procesy globalizacji oraz związane z nimi szanse i ryzyko.

Zasadnicze zmiany polityczne ostatnich lat, takie jak otwarcie Muru Berlińskiego i rosnąca fala demokratyzacji w Europie Środkowej i Wschodniej, Republice Południowej Afryki, Ameryce Środkowej i Południowej itp., wydają się wspierać optymistyczne postrzeganie globalizacji i jej efektów. Jednak był to również czas nasilania się konfliktów etnicznych i religijnych przeradzających się w okrutne wojny w różnych częściach świata. Choć wzrastała świadomość wspólnych potrzeb i żądań ludzi na całym świecie, pozostaje otwartym pytanie, jak dokładnie można pogodzić rozmaite poglądy na temat udostępniania zasobów Ziemi.

Jesteśmy mocno przekonani, że na niektóre z pytań wywołanych przez procesy globalizacji odpowiedzią może i powinna być edukacja. Aby funkcjonować w naszym społeczeństwie w sposób odpowiedni i pełen szacunku, młodzi ludzie i dorośli muszą dzięki edukacji pamiętać i cały czas uwzględniać fundamentalną ludzką równość w różnorodności, potrzebę szanowania innych kultur i ras oraz potępienie przemocy, przymusu i represji jako mechanizmów kontroli społecznej.

2. MIĘDZYNARODOWE WSPARCIE DLA EDUKACJI GLOBALNEJ

W ostatnich dekadach, globalna świadomość została udokumentowana na wiele sposobów. Po pierwsze, to media umożliwiły dostęp do zglobalizowanej informacji, kultury i stylów życia. Świadomość globalnych zmian jako rosnącej współzależności oraz potrzeby międzynarodowej współpracy uzupełniana była przez systematyczną odpowiedź na zmiany, promowaną głównie przez organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, UNESCO, Rada Europy, OBWE. Osoby i organizacje wspierające edukację globalną w coraz większym stopniu, zdają sobie sprawę, że ludzie i ich liderzy ewidentnie potrzebują rozwijania postaw i zachowań sprzyjających akceptacji i promowaniu współzależności i współpracy pomiędzy narodami.

Szereg międzynarodowych porozumień i deklaracji, przygotowanych i przyjętych przez te instytucje na przestrzeni czasu, zawiera sugestie, rekomendacje i linie działania dotyczące zarówno projektowania, jak i wdrażania profesjonalnych programów edukacji globalnej, postrzeganych jako właściwa odpowiedź edukacyjna na wyzwania współczesnego świata[2]. Tego typu porozumienia i deklaracje, *niosące przekaz głębokiego przekonania o potencjale edukacyjnym szkoły*, zawierają szczególne stwierdzenia na temat globalnego obywatelstwa, podsumowujące wartości i zasady postrzegane jako fundament dla świata, w którym współpraca między ludźmi o równych prawach i godności kiedyś może stać się faktem.

2 Edukatorzy zainteresowani sposobem, w jaki programy edukacji globalnej powstają i są realizowane, mogą skorzystać z pomysłów i sugestii zawartych w kilku dokumentach wymienionych jako teksty edukacyjne w Załączniku, gdzie zamieszczono ich listę, która bynajmniej nie jest wyczerpująca.

Edukatorzy powinni mieć świadomość, że tego typu wartości i zasady muszą być cały czas wypracowywane od nowa, zmieniane i potwierdzane w *procesie uczenia się*. Decydenci i edukatorzy powinni być również szczególnie uwrażliwieni na fakt, że te wartości i zasady nie mogą być przyjmowane automatycznie jako uniwersalne, co stanowi zasadnicze wyzwanie. Empatia i wartościowanie różnych perspektyw kulturowych w kontekście innych systemów wartości jest wymogiem edukacji globalnej.

Odniesienie do wspomnianych dokumentów międzynarodowych pokazuje zmiany w perspektywie intelektualnej i politycznej na całym świecie w ciągu ostatnich dekad oraz ilustruje fakt, że rozmaite hasła, wzmocnione dzięki specyficznym działaniom organizacji międzynarodowych (np. edukacja ekologiczna, edukacja o prawach człowieka, edukacja pokojowa, edukacja holistyczna, edukacja prewencyjna itp.), niosą za sobą w różny sposób wspólną świadomość priorytetów edukacyjnych, odpowiadających zmianom zachodzącym w świecie, w którym żyjemy.

3. DEFINIOWANIE EDUKACJI GLOBALNEJ I GLOBALNEGO UCZENIA SIĘ

Edukacja globalna[3] jako ruch ideowy i trend edukacyjny postrzegana jest jako postawa i odpowiedź na rosnącą globalizację w każdym aspekcie współczesnego życia. W ciągu ostatnich dwudziestu lat zakres edukacji globalnej stale się poszerzał. Impetu dodały doświadczenia amerykańskie i kanadyjskie. Choć różna od edukacji rozwojowej, edukacji o prawach człowieka i pokoju, edukacji między- i wielokulturowej, edukacja globalna daje szerszą perspektywę w stosunku do tradycyjnego zakresu tych poszczególnych obszarów edukacji oraz podkreśla silne współzależności między aspektami ekonomicznym, technologicznymi, społeczno-politycznymi, demograficznymi i kulturowymi życia społecznego.

Edukatorzy zainteresowani sposobem, w jaki programy edukacji globalnej powstają i są realizowane, mogą skorzystać z pomysłów i sugestii zawartych w kilku dokumentach wymienionych jako teksty edukacyjne w Załączniku, gdzie zamieszczono ich listę, która nie jest jednak wyczerpująca.

Edukacja globalna jako *styl uczenia się i sposób myślenia* zachęca ludzi do identyfikowania powiązań między poziomem lokalnym, regionalnym i ogólnoświatowym oraz do odniesienia się do nierówności.

Dotyczy czterech głównych obszarów badania i działania:

- *współzależności w wymiarze globalnym*
- *zrównoważonego rozwoju*
- *świadomości i troski ekologicznej*
- *praw człowieka (w tym przeciwdziałania rasizmowi), demokracji, sprawiedliwości społecznej i pokoju*

3 Definicja Edukacji Globalnej musi być postrzegana jako otwarta i instrumentalna, próbując opisać konsensus wokół zasadniczych idei odzwierciedlających rozumienie istniejących koncepcji i praktyk w danym momencie, pomagając nam lepiej je komunikować.

Edukacja globalna podkreśla wzajemne zależności tych obszarów w odniesieniu do całej ludzkości, jak również bliskie powiązanie z kontekstem międzynarodowym. Odnosi się do poszczególnych problemów zgodnie z podejściem interdyscyplinarnym, przy nadaniu szczególnej wagi wszystkim aspektom współzależności, w oparciu o aktywne i partycypacyjne metody edukacyjne.

Jako szczególne działanie edukacyjne, edukacja globalna charakteryzuje się przede wszystkim interdyscyplinarnością i podejściem międzykulturowym, dzięki wyżej wspomnianym tematom wiodącym oraz celom edukacyjnym zakładającym dążenie do rozwoju kompetencji niezbędnych dla globalnego obywatelstwa.

Rozwijając nowe możliwości w edukacji, edukacja globalna promowana jest jako *dająca wgląd w zjawiska globalizacji*, umożliwiająca zdobycie i rozwijanie umiejętności i kompetencji potrzebnych jednostkom do dostosowania się do wyzwań zmieniającego się społeczeństwa. Edukacja globalna, będąc czymś więcej niż tylko strategią pozwalającą ludziom zrozumieć świat, w którym żyjemy, jest również *szczególnym rodzajem działania na rzecz przekształcania świata oraz na rzecz pomocy ludziom w osiągnięciu upodmiotowienia w wymiarze osobistym i społecznym*.

Edukacja globalna ogniskuje się na globalnym uczeniu się, które jest zorientowane na przyszłość i rozwija umiejętności *rozumienia*, *odczuwania* oraz *działania* w kontekście naznaczonym wielorakimi współzależnościami. O ile globalne uczenie się nie może zostać osiągnięte bez wiedzy specjalistycznej, to zdobycie wiedzy nie jest jego pierwszorzędnym celem. *Globalne uczenie się ma przede wszystkim na celu rozwój umiejętności podejmowania decyzji we własnym życiu, kompetentnego udziału w życiu społecznym oraz wyrażania solidarności z tymi, których podstawowe prawa są pogwałcone*.

Globalne uczenie się określane jest jako kompleksowe, antycypacyjne, partycypacyjne, skupione na osobie, sytuacyjne, oparte na stymulacji do myślenia odpowiedniego do radzenia sobie ze współzależnościami. Jest to rodzaj uczenia się skoncentrowany na konkretnych problemach, oparty o osobistą motywację i własny wysiłek.
Jako proces uczenia się, edukacja globalna wspiera rozwój umiejętności odczuwania, myślenia, dokonywania osądów i działania tak, aby młodzi ludzie mogli sobie radzić z intelektualnymi i emocjonalnymi wyzwaniami globalnej egzystencji[4].

Globalne uczenie się ma na celu opanowanie napięć, zwłaszcza tych zachodzących – w zależności od kontekstu – pomiędzy:

- *globalizacją a lokalnym potencjałem działania*
- *złożonością a nieuniknionymi, nadmiernymi uproszczeniami*
- *uniwersalizacją a indywidualizacją doświadczeń życiowych*
- *niepewnością a potrzebą pewności*
- *orientacją na przyszłość a konfrontacją z historycznie zdeterminowanymi wydarzeniami i procesami*
- *zdobywaniem wiedzy a rozwijaniem umiejętności społecznych*

4 Wciąż istnieje ryzyko, że globalna edukacja zdominowana zostanie przez podejście dobroczynne czy paternalistyczne, które powiela klisze i stereotypy, zwłaszcza na temat krajów Trzeciego Świata, jak również tworzy lub podtrzymuje obrazy i postawy, które są fałszywe i niebezpieczne, mając na uwadze potencjał tych krajów i ich wysiłki na rzecz dostępu do dźwigni rozwoju.

Edukacja globalna, jako perspektywa myślenia, osądu, odczuwania i działania, zawiera w sobie wymiary uczenia się, stylu życia i działania, podkreślając relacje norm i wartości dla całej ludzkości, uwypuklając kontekst międzynarodowy oraz umożliwiając dzieciom aktywne uczestnictwo w budowaniu swojej przyszłości.

4. CELE

Edukacja globalna odpowiada na potrzeby szkoleniowe młodych ludzi i przyczynia się do ich edukacji moralnej, starając się dostarczyć spójnych i kompetentnych odpowiedzi na pytania takie, jak:

- *W jaki sposób i do jakiego stopnia na nasze życie wpływają procesy globalne, realizujące się lokalnie i w jakim stopniu jesteśmy tego świadomi?*
- *Jak i w jakim stopniu można lokalnie wpłynąć na procesy globalne, od dostępu do zasobów po dzielenie odpowiedzialności?*
- *Jak można zapewnić teraz i w przyszłości zrównoważony rozwój i zrównoważone społeczeństwo?*
- *Jak można zaprojektować współzależność globalno-lokalną, aby globalizacja nie stanowiła zagrożenie dla wszystkiego, co lokalne?*
- *Jak możemy uniknąć globalizacji idącej w złym kierunku, jeśli przyczyny tego są egoistyczne i „złe"?*
- *Jak można przełamać etnocentryzm w modelach edukacyjnych, skoro staramy się o zachowanie lokalnej tożsamości w perspektywie globalnej?*
- *Jak można zidentyfikować lokalne koncepcje globalnego obywatelstwa?*

Edukacja globalna stara się *zapewnić orientację w dzisiejszym i przyszłym świecie.* Aby rozwinąć umiejętności *rozumienia świata, w którym żyjemy, jak również kompetentnych i moralnych działań w odniesieniu do niego*, edukacja globalna musi wspierać:

- *wiedzę o innych i akceptację życia w pluralistycznym świecie;*
- *świadomość faktu, że globalne relacje są skomplikowane i musimy rozumieć globalizację z wielu perspektyw;*
- *analizę tego, jak globalne relacje oddziałują na nas poprzez zależności przyczynowo-skutkowe oraz celu i środków;*
- *uznanie i akceptację współzależności i interferencji kształtujących naszą lokalną, regionalną i narodową tożsamość w kontekście globalnym;*
- *rozwój troski o sprawiedliwość, o dzielenie się prawami i zobowiązaniami w perspektywie globalnego obywatelstwa;*
- *otwarcie/dywersyfikację form uczenia się, w tym krytyczną orientację w mediach;*
- *dostarczanie dowodów na to, że ludzie mogą mieć wpływ na życie dzięki partycypacji przeciwko niesprawiedliwości, eksploatacji i represjom;*

- *gotowość do działań osobistych i grupowych;*
- *świadomość implikacji podejmowanych teraz wyborów/decyzji i działań.*

Mając na uwadze wymiar edukacji międzykulturowej, włączanej do edukacji globalnej czy też jej przyporządkowanej, możemy uznać, że edukacja globalna obejmuje cztery główne obszary dotyczące umiejętności i wiedzy o wspólnym życiu na Planecie Ziemia („Savoir vivre ensemble"):

a. Edukacja empatyczna *(aby nauczyć się rozumieć innych, nauczyć się stawiać siebie samych w miejscu innych, widzieć problemy oczami innych, odczuwać empatię w stosunku do innych)*

b. Edukacja dla solidarności *(aby rozwinąć poczucie społeczności przekraczające ograniczenia grupy, kraju czy rasy, w celu pracy/prowadzenia kampanii na rzecz ukrócenia nierówności i niesprawiedliwości społecznej)*

c. Edukacja dla wzajemnego szacunku i zrozumienia *(aby otwierać się na inne obszary/światy kulturowe, zapraszać innych do uczestnictwa i włączenia się w swoją własną kulturę)*

d. Edukacja przeciwko nacjonalizmowi *(aby otworzyć się na inne narody, komunikować się, unikać postaw/wyrażeń/zachowań zakorzenionych w uprzedzeniu i stereotypach).*

Edukacja globalna poszerza horyzonty wiedzy i pozwala na krytyczną refleksję nad tożsamością i stylem życia – własnymi i innych, a czyniąc tak, *pomaga zapobiec niewłaściwym interpretacjom i stereotypom*. Procesy uczenia się specyficzne dla edukacji globalnej mają na celu rozwinięcie stałej relacji globalno-lokalnej, starając się wyjść naprzeciw naszej potrzebie budowania życia przez działanie.

4.1 Zasób wiedzy i procesy uczenia się

Wiedza i świadomość procesów globalnych nie są celami samymi w sobie. Nie mają one sensu, jeśli ich celu nie stanowi *rozwijanie postaw i kompetencji* odpowiednich dla *wspierania wrażliwości i partycypacji społecznej pośród młodych ludzi.*

Poprzez określony zasób wiedzy uczniowie muszą zostać zaznajomieni z językiem i zagadnieniami edukacji globalnej. Muszą zostać skonfrontowani z zasadniczymi koncepcjami, takimi jak:

prawa człowieka, komunikacja światowa, zrównoważona przyszłość, praca i zatrudnienie, nowe sojusze ekonomiczne i nowe bloki władzy, supremacja, rozwój, podział, handel międzynarodowy, wzrost populacji, presja na zasoby, niszczenie i ochrona siedlisk, włączenie, wykluczenie, masowe ubóstwo, migracje, nacjonalizm kontra internacjonalizm, konflikty, ruchy społeczne, edukacja.

Informacje o faktach dostarczane uczniom muszą być treściwe i weryfikowalne, jednocześnie łącząc różne perspektywy kulturowe, historyczne, związane z płcią i ideologiczne. Co więcej, powinna im towarzyszyć analiza założeń implicite i explicite oraz wartości, na których opierają się owe perspektywy. Edukacja globalna powinna podkreślać strukturalne współzależności pomiędzy Północą a Południe oraz pomiędzy trendami rozwoju na Północy i Południu.

Procesy uczenia się, bardziej niż dostarczanie wiedzy jako takiej, powinny wspierać dążenie *do integracji postaw, umiejętności i wiedzy*, biorąc pod uwagę również zależność między wiedzą a kontekstem.

Zasób wiedzy powinien być zaplanowany w taki sposób, aby umożliwić uczniom eksplorację i wykorzystanie powiązań interdyscyplinarnych pomiędzy różnymi przedmiotami nauczania zapewnianymi przez szkołę (np. powiązań między historią a nauką o środowisku, pomiędzy geografią i historią a naukami obywatelskimi i politycznymi itp.).

4.2 Postawy i umiejętności

Decydenci polityczni i edukacyjni muszą zrozumieć potencjał i potrzebę prowadzenia edukacji globalnej. Programy szkolne muszą w jasny sposób promować postawy i zachowania sprzyjające akceptacji i rozwojowi wzajemnych zależności i współpracy pomiędzy narodami. Umiejętności duchowe, emocjonalne i fizyczne potrzebne w dzisiejszych czasach do radzenia sobie z realiami i poziomem komplikacji naszego życia stanowią instrumenty intelektualne i społeczno-ekonomiczne, które muszą być nakierowane na perspektywę globalną, umiejętności i wiedzę potrzebną do wspólnego życia.

Celem rozwoju postaw i umiejętności, które wspiera i stymuluje edukacja globalna, jest umożliwienie dzieciom *uniknięcia obojętności i braku troski*. Zapobiega uproszczonemu i jednostronnemu myśleniu podtrzymującemu klisze, uprzedzenia i stereotypy, wraz z ich negatywnym społecznym oddziaływaniem. Celem edukacji globalnej jest wypełnienie luki między wiedzą (a nawet rozumieniem) a odpowiedzialnym działaniem, pomagając młodym ludziom w rozwijaniu *umiejętności politycznych* i odwagi do ich wykorzystania.

Kompleksowe działania w ramach edukacji globalnej, podkreślające relacje między sprawami globalnymi a lokalnymi, powinny umożliwić uczniom rozwinięcie i wyrażanie swojej troski o równość, sprawiedliwość społeczną oraz osobisty dobrobyt i dobry stan środowiska. Dlatego też uczniowie powinni rozwijać postawy: tolerancji i szacunku, solidarności, współpracy, uczciwego współzawodnictwa, troski, patriotyzmu bez paternalizmu czy nacjonalizmu.

Zdolności intelektualne rozwijane poprzez edukację globalną mają dać uczniom kompetencje pozwalające na dostęp do skomplikowanych i wzajemnie powiązanych obszarów/aspektów praw człowieka, zrównoważonego rozwoju, pokoju, obywatelstwa i środowiska. Powinny one umożliwić uczniom wychwytywanie wielokulturowych i międzykulturowych wymiarów naszej tożsamości, jak również złożonych współzależności współczesnego życia, w swoich pozytywnych i negatywnych przejawach oraz we właściwym kontekście. *Krytyczne myślenie i krytyczne podejście* oznaczają przede wszystkim porównywanie globalnych i lokalnych zjawisk i procesów oraz analizę ich przyczyn. Uczniowie powinni w możliwie jak największym stopniu korzystać z podejść takich jak kontrast, porównanie oraz ocena odwołująca się do krytycyzmu.

Uczniowie powinni się również nauczyć *korzystać z nowych technologii informacyjnych*, które na co dzień łączą nas ze światem. Szczególne miejsce powinno przypaść *krytycznej umiejętności czytania analizy mediów*, mając na uwagę ich potencjał promowania i upowszechniania stereotypów oraz niewłaściwych interpretacji. Uczniowie powinni rozwijać *swoje umiejętności komunikacji społecznej, podejmowania decyzji i rozwiązywania konfliktów*. Muszą również nauczyć się *dzielić odpowiedzialnością, akceptować różne perspektywy jako źródło wzajemnego wzbogacenia i upodmiotowienia*. Takie umiejętności stanowią podstawę dostępu do strategii partycypacji i ich wykorzystania w angażowaniu się w sprawy lokalne, krajowe i międzynarodowe. Umiejętności te powinny również służyć rozwojowi świadomości wzajemnych powiązań między ludzkimi działaniami a procesami podejmowania decyzji. Wreszcie, powinny one wspomagać kreatywne dostosowywanie się do zmian.

5. WYZWANIA PEDAGOGICZNE

Wprowadzanie i promocja w szkołach edukacji globalnej, stanowiącej nowy wymiar uczenia się, może i powinno wiązać się ze znaczącymi zmianami programu nauczania, postrzeganymi jako dobre innowacje lub reformy.

Edukację globalną w praktyce pedagogicznej można określić jako podejście wieloprzedmiotowe, podejście dyscyplinarne ze szczególnym naciskiem na aspekty globalizacji, bądź też pozaprogramowe projekty czy programy. Praktycy edukacji globalnej dostrzegli potrzebę stosowania metod i strategii łączących odczucia, myślenie i działanie, jak również równoważących zabawę i naukę, role aktorów i widzów odgrywane przez uczniów, uczenie się i działanie poprzez dzielenie się.

Dzięki rozwijaniu wartości emocjonalnej uczenia się obok jego wartości kognitywnej, edukacja globalna w znacznej mierze zależy od technik pomagających dostosować treść i formę uczenia się do celów edukacji globalnej.

Nauczanie i uczenie się o sprawach globalnych w edukacji formalnej wiąże się z istotnymi wyzwaniami pedagogicznymi, podsumowanymi poniżej:

- *W jaki sposób szkoła może odnieść sukces w kreowaniu bliskości z wydarzeniami, przyczynami i skutkami zachodzącymi w znacznej geograficznej odległości i w jaki sposób może wspierać świadomość i postawy, które generalnie jeszcze nie mają miejsca na poziomie decydentów, ani w większości naszych mediów?*
- *W jaki sposób w edukacji globalnej można zaprojektować sensowne projekty szkolne, które koncentrują się na interakcji lokalno-globalnej, ale nie są wyłącznie zorientowane na lokalną społeczność?*

- *Jak można osiągnąć równowagę między odwołaniem się do „konwencjonalnych" metod tradycyjnej pedagogiki a nowymi metodologiami rozwijanymi przez współczesne nauki edukacyjne, takimi jak strategie interaktywne, praca w partnerstwie czy projektach, współpraca, wymiana i bezpośrednie kontakty interpersonalne między szkołami i krajami, jak również wymiana poprzez współczesne systemy komunikacji (faks, e-mail, Internet)?*
- *W jaki sposób mogą zostać powiązane aktywności szkolne i pozaszkolne, aby pozwolić na interakcje wzajemnie korzystne i zapobiec sytuacji, w której szkoła staje się całkowicie i sztucznie oddzielona od wpływów rodziny, społeczności i innych oddziaływań społeczno-politycznych, które również posiadają potencjalne korzyści edukacyjne?*
- *Jaki wymiar czasowy w programie szkolnym może zostać przeznaczony na edukację globalną?*

Wyzwania te muszą być rozpatrywane z uwzględnieniem wszystkiego, co wiąże się z aktywnościami szkolnymi, w tym materiałów, konsultacji i szkoleń nauczycieli.

Naszym zdaniem, na co wskazuje szereg przykładów dobrej praktyki, edukacja globalna udowodniła swój potencjał reformatorski wobec edukacji jako całokształtu, gdzie nie można mówić o jednej pedagogice tylko wielu jej rodzajach, dostosowanych do specyficznego kontekstu. W ten sposób pluralizm kulturowy i polityczny stanowiący zasadę edukacji globalnej przekłada się na *pluralizm pedagogiczny* w praktyce szkolnej. To właśnie ten pluralizm pedagogiczny musi dać głos także uczniom w definiowaniu programów i konkretnych aktywności.

Jesteśmy dogłębnie przekonani, że dalsza dyskusja i dialog pomiędzy praktykami umożliwi poszerzenie wiedzy o procesie tworzenia programu nauczania i o dobrych praktykach z całego świata.

Edukacja globalna jako narzędzie interwencji o szerokim zasięgu musi być promowana w *szczególnym środowisku uczenia się, które wspiera stopniowy rozwój poczucia ciekawości i przyjemności z odkrywania, jak również pozwala na zastosowanie zdobytej wiedzy w praktyce*.

6. WYZWANIA INSTYTUCJONALNE

Edukacja globalna postrzegana jest przez swoich zwolenników i praktyków nie tylko jako wartościowe źródło społecznego uczenia się i budowania więzi społecznych, ale także jako *źródło zmian instytucjonalnych i ulepszeń w szkole mających na celu wypracowanie sytuacji, w której podejmowane działania są mniej akademickie, a bardziej dopasowane i zintegrowane ze zmianami zachodzącymi w realnym życiu*.

Edukacja globalna zdobywa swoją pozycję jako wyzwanie i szansa na rozwój instytucjonalny szkół, co wiąże się z potrzebą wprowadzania bardziej otwartego i elastycznego programu nauczania, *jak również rozwoju demokratycznego klimatu w szkole i środowisku uczenia się*.

Twórcy polityki edukacyjnej będą musieli przemyśleć ponownie rolę szkoły, która zamiast być postrzegana jako instrument wspierania narodowych celów, powinna *otwierać dzieci na perspektywę światową i umożliwiać im wspólne życie w świecie wyeksponowanym nie tylko na nieznane nigdy wcześniej szanse, ale również zagrożenia*.

Wzywamy twórców polityki i władze szkolne do udzielenia wsparcia instytucjonalnego edukacji globalnej w szkołach, poprzez:

- *wprowadzanie/stymulowanie projektów i programów edukacji globalnej w ramach formalnego programu nauczania;*
- *wspieranie zakładania i współpracy ośrodków edukacji globalnej;*
- *wspieranie sieci partnerskich pomiędzy instytucjami i osobami z Północy i Południa, powiązań szkolnych z ośrodkami krajowymi i międzynarodowymi zajmującymi się edukacją globalną;*
- *zapewnianie wstępnych i bieżących szkoleń dla nauczycieli, zachęcających ich do zainteresowania się dostępem do kultury profesjonalnej edukacji globalnej.*

Wiele projektów edukacji globalnej udowodniło, że rozmaite aspekty, takie jak fundraising czy partnerstwo, mogą się urzeczywistnić wtedy, gdy rozwijana jest *współpraca z władzami publicznymi oraz z krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami specjalizującymi się w edukacji globalnej*. W tej dziedzinie krajami dającymi dobry przykład są np. Holandia, Szwajcaria, Wielka Brytania i Niemcy, gdzie można nawet mówić o szerokiej *międzyprzedmiotowej tradycji edukacji globalnej włączonej do programów szkolnych dzięki wysiłkom i trosce ministerstw edukacji oraz określonych organizacji pozarządowych specjalizujących się w tworzeniu programów* nauczania.

Efektywne partnerstwo pomiędzy osobami lub instytucjami jako warunek wyjściowy i zarazem efekt edukacji globalnej zależy z kolei od *informacji, dokumentacji i możliwości finansowania*, do których dostęp dają wyspecjalizowane komórki ośrodków krajowych i międzynarodowych, aktywnych i kompetentnych w obszarze edukacji globalnej. *Ośrodki edukacji globalnej muszą poprawiać koordynację i przepływ pomysłów oraz informacji, zachęcając zespoły nauczycielskie do włączania wymiaru działania do edukacji globalnej w szkołach, zapewniając tym szkołom szczególne wyróżnienie*.

Aby poprawić wsparcie instytucjonalne dla wprowadzania kompleksowych programów edukacji globalnej do formalnego programu nauczania, szczególnie mocno rekomendujemy, aby edukacja globalna znalazła swoje miejsce w legislacji krajowej, regionalnej i lokalnej oraz aby wydawane były programy nauczania oraz wytyczne dla wszystkich form i poziomów szkół, pozwalające nauczycielom i uczniom na wypracowanie skutecznych strategii socjalizacji globalnej i edukacji na rzecz globalnego obywatelstwa.

Programy szkolne muszą stać się dobrym początkiem uczenia się przez całe życie, wspierając długotrwałe i nieprzerwane wysiłki transformacji kulturowej w kierunku globalnego (uczącego się) społeczeństwa.

ZAŁĄCZNIKI

Lista międzynarodowych dokumentów istotnych dla promowania i wsparcia edukacji globalnej:

- *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948) oraz Karta Narodów Zjednoczonych w zakresie praw człowieka*
- *Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (1950)*
- *Zalecenie UNESCO - (1974)*
- *Porozumienia helsińskie (1975)*
- *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (1976)*
- *Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (1976)*
- *Zalecenie Rady Europy nr 85/1985 nt. nauczania i uczenia się o prawach człowieka w szkole*
- *Deklaracja Prawa do Rozwoju (1986)*
- *Konwencja o prawach dziecka ONZ (1989), np. Art. 29*
- *Traktat z Maatstricht (1992)*
- *Agenda 21 (Deklaracja Post-Rio - 1992) nt. zrównoważonego rozwoju*
- *Deklaracja Wiedeńska Przywódców Państw i Rządów Państw Członkowskich Rady Europy (1993)*
- *Deklaracja Wiedeńska oraz Program działania przyjęty 25 czerwca 1993 przez Światową Konferencję nt. Praw Człowieka*
- *Rezolucja Stałego Komitetu Europejskich Ministrów Edukacji nt. demokracji, praw człowieka i tolerancji (1994)*
- *Konkluzje i redkomendacje Europejskiej Konferencji nt. Programu Nauczania UNESCO*
- *Development: Civic Education and Eastern Europe - Wiedeń (1995)*
- *Draft Integrated Framework of Action on Education for Peace, Human Rights and Democracy, przyjęte w trakcie Konferencji Generalnej UNESCO (1995)*
- *Rapport a l'UNESCO de la Commission internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle présidée par JACQUES DELORS: L'EDUCATION - UN TRESOR EST CACHE DEDANS, Editions Odile Jacob, (1996) / Delors Commission Report to UNESCO : "Education in the XXIth Century" – EDUCATION - Learning - The Treasure Within, (1996)*

- *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia Komisji Europejskiej (1996) powstała z inicjatywy Edith Cresson, Komisarza ds. badań naukowych, edukacji i kształcenia oraz Padraiga Flynna, Komisarza ds. zatrudnienia i spraw społecznych we współpracy z Martinem Bangemannem, Komisarzem ds. przemysłu, telekomunikacji i technologii informacyjnych*
- *Apel Amsterdamski o zapobieganiu konfliktom i budowaniu pokoju. Plan działania dla europejskich liderów i społeczeństwa obywatelskiego (1997)*

Szereg innych tego typu deklaracji, porozumień i rekomendacji przedstawiono w ramach międzynarodowych spotkań, np. tych dotyczących edukacji ekologicznej albo edukacji przyszłości które odbyły się w Sztokholmie (1972), Tbilisi (1977), Kopenhadze (1982), Moskwie (1987), Rio de Janeiro (1992).

WSPÓŁPRACA:

Grupa Robocza ds. Przewodnika po Edukacji Globalnej

Alicia Cabezudo

Edukator w zakresie pokoju i praw człowieka: Szkoła Edukacji, Uniwersytet w Rosario, Argentyna Profesor, Master in Peace Education. UN/University for Peace - UPEACE - San José, Kostaryka

Christos Christidis

Doradca szkolny, Dyrektor Ośrodka Edukacyjnego GAIA, Saloniki Grecja

Valentina Demetriadou-Saltet

Nauczyciel w szkole średniej, Asystent Stałego Sekretarza – Ministerstwo Edukacji i Kultury, Cypr

Franz Halbartschlager

Nauczyciel w szkole średniej, Szef Departamentu Edukacji w Südwind Agentur, Austria

Georgeta-Paula Mihai

Nauczyciel w szkole średniej, inspector szkolny w edukacji formalnej i nieformalnej, Rumunia

Przy wsparciu i wkładzie Global Education Week Network.

MENTORZY:

Kwasi Boateng *– One World Week Ghana*

Maarten Coertjens *– Policy Officer Education, European Youth Forum*

Dakmara Georgescu *– Programme Coordinator (Technical Assistance/Curriculum Development), UNESCO International Bureau of Education (IBE)*

Madie Joubert *– Chargée de mission Coopération internationale pour le Conseil National de l'Enseignement Agricole Privé (CNEAP) à Paris*

Nuno da Silva *– niezależny educator, Portugalska Krajowa Rada ds. Młodzieży, członek grupy trenerów Rady Europy, European Youth Forum oraz EU SALTO European Citizenship courses; koordynator kursów Global Education training for trainers w ramach NSC University of Youth and Development.*

Ingrid Wilson *– nauczyciel, dyrektor w Intercultural Development Education & Arts Services, S. Wales; Trustee, One World Week, Wielka Brytania*

Koordynator projektu, autor: Miguel Carvalho da Silva
Korekta wydania oryginalnego: Wendy Graça
Korekta i redakcja wydania polskiego: Katarzyna Krzemińska, Magdalena Trojanek, Aleksandra Janus
Projekt graficzny okładki i skład tekstu: Luca Padovani
Skład wydania polskiego: Wojtek Mejor
Wydane przez: Centrum Północ-Południe Rady Europy – 2008
Wydanie pierwsze: 2008
Wersja zaktualizowana: 2010
Wydanie polskie: Grupa Zagranica – 2012

Opinie wyrażone w niniejszej publikacji stanowią odpowiedzialność autorów i niekoniecznie odzwierciedlają oficjalną politykę Rady Europy.

North-South Centre of the Council of Europe
Av. da República, nº15-4º
1050-185 Lisboa-Portugal
Tel.: + 351 213 584 030
Fax: + 351 213 584 072
www.nscentre.org – www.coe.int

Grupa Zagranica
ul. Noakowskiego 10/6A
00-666 Warszawa
Tel.: + 48 22 299 01 05
Fax: + 48 22 207 25 60
www.zagranica.org.pl

Niniejszy Przewodnik po edukacji globalnej stanowi odpowiedź na wyrażoną przez sieć praktyków związanych z Tygodniem Edukacji Globalnej (Global Education Week Network) potrzebę posiadania wspólnego narzędzia pomagającego edukatorom rozumieć i realizować edukację globalną.

Przewodnik po edukacji globalnej jest inicjatywą Programu Edukacji Globalnej Centrum Północ-Południe Rady Europy, angażującą zespół edukatorów sieci Tygodnia Edukacji Globalnej.

Polskie wydanie przewodnika zostało przygotowane przez Grupę Zagranica, platformę polskich organizacji pozarządowych zaangażowanych w szeroko rozumianą współpracę rozwojową i edukację globalną.

Grupa Zagranica
Warszawa 2012